Finansutskottets betänkande

1982/83:20

om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. (prop. 1982/83:50, delvis)

I proposition 1982/83:50 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder m. m. har regeringen (ekonomidepartementet)

1. givit riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts i propositionen om det ekonomiska läget,

2. föreslagit riksdagen att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,

3. framlagt förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder inom kommunikations-, budget-, utbildnings-, arbetsmarknads-, bostads- och industridepartementens verksamhetsområden (bilagorna 1– 6).

Bilagorna 1 och 3–6 har remitterats till berörda fackutskott. Bilaga 2 har, såvitt avser bemyndigande för regeringen att besluta om vissa utgifter, remitterats till finansutskottet och i övrigt till skatteutskottet samt propositionen i övrigt till finansutskottet.

Utskottet behandlar i detta betänkande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Bilaga 2 Budgetdepartementet i den del som hänvisats till finansutskottet behandlas i betänkande FiU 1982/83:21.

Med anledning av propositionen har motionerna 1982/83:71–73, 81–88, 93–105, 112–117, 120 och 124– 127 väckts. Motionerna 99, 112, 120 yrkande 1 samt 125 yrkandena 1 och 11 har remitterats till finansutskottet och övriga motioner till berörda fackutskott.

I detta sammanhang behandlar utskottet motionerna

1982/83:99 av Ulf Adelsohn m. fl. (m), i vad avser yrkandena 1 och 3–5,

1982/83:112 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c),

1982/83:120 av Ola Ullsten m. fl. (fp), i vad avser yrkande 1, och

1982/83:125 av Lars Werner m. fl. (vpk), i vad avser yrkandena 1 och 11.

Därutöver behandlar utskottet den vid föregående riksmöte väckta motionen

1981/82:183 av Lars Werner m. fl. (vpk) om samhällsfonder och lokala fackliga investeringsfonder.

Propositionen

I propositionen framhålls att det förefaller sannolikt att den ekonomiska politiken i vårt land måste utformas med utgångspunkt i att den internationella handelns tillväxt de närmaste åren blir låg, arbetslösheten utomlands stigande, konkurrensen hård och ränteläget högt.

Läget i den svenska ekonomin kännetecknas av grundläggande strukturella obalanser.

En snabb och radikal omläggning av den ekonomiska politiken är mot denna bakgrund oundviklig för att hejda den svenska ekonomins väg utför och vända utvecklingen i rätt riktning.

Det första ledet i denna politik har varit nedskrivningen av den svenska kronans värde med 16 % som syftar till att förbättra näringslivets konkurrenskraft både på de internationella marknaderna och på hemmamarknaden.

Den omläggning som devalveringen medfört är emellertid förknippad med vissa risker.

Den vanligaste orsaken till att devalveringar misslyckas är att de inte åtföljs av en ekonomisk politik i övrigt som förmår befästa den uppnådda förstärkningen av konkurrenskraften. För att konkurrenskraftsförbättringen skall bli bestående måste människorna i vårt land acceptera den engångssänkning av levnadsstandarden som följer av nedskrivningen av kronan. Denna åtgärd är emellertid endast första fasen i en övergripande krisplan, och den åtföljs av en rad kompletterande åtgärder.

Huvudlinjerna i politiken är:

– att samla hela nationen och effektivt utnyttja våra resurser i kampen för den fulla sysselsättningen,

– att bekämpa inflationen och återställa jämvikten i bytesbalansen,

– att låta de nödvändiga bördorna bäras av alla grupper i samhället efter deras bärkraft.

I detta svåra ekonomiska läge skärps kraven på fördelningspolitiken. Därför ställer regeringen också fördelningspolitiken i centrum för krisplanens genomförande. Det viktigaste inslaget i fördelningspolitiken är kampen för den fulla sysselsättningen.

Vinsternas utveckling och användning spelar vidare en central roll i fördelningspolitiken.

För det första kan vinstökningen inte tillåtas ge upphov till en onormalt hög löneglidning, som allvarligt skulle försvåra en återhållsam lönepolitik. För det andra måste – så långt det är möjligt – garantier skapas för att vinsterna används till produktiva investeringar. För det tredje måste strävan vara att förhindra att vinstuppgången leder till en ytterligare koncentration av förmögenheter och makt i näringslivet.

I propositionen framhålls att det på sikt största hotet mot en låg inflationstakt utgörs av den likvidisering av kreditmarknaden som de senaste

årens stora och ständigt ökande budgetunderskott medför. Bringas inte budgetunderskotten under kontroll äventyras den industriella återhämtning som är nödvändig för att rekonstruera den svenska ekonomin. Finanspolitiken måste långsiktigt inriktas på att förbättra statens finanser. Det måste ske genom stor återhållsamhet med statens utgifter men också genom inkomstförstärkningar vad gäller såväl skatter som avgifter.

För att få ett effektivare resursutnyttjande i ekonomin är skattereformen av stor betydelse. Genom att marginalskattesatserna sänks, inte minst för de breda löntagargrupperna, uppmuntras ökade arbetsinsatser och ökat sparande. Samtidigt beskärs – såväl genom marginalskattesänkningen som genom begränsningen av underskottsavdragens värde – avkastningen på skatteplanering och avdrag. Detta är ett led i strävan att föra över resurser från improduktiv till produktiv verksamhet.

För att mobilisera landets resurser kommer regeringen vidare att vidta kraftfulla åtgärder för att öka vår produktion inom energi- och skogssektorerna.

Satsningarna på energiområdet ingår i ett mer omfattande investeringsprogram, som regeringen avser att genomföra för att påskynda den industriella expansionen.

I propositionen framhålls vidare att den ekonomiska politiken inte bara kan utformas med hänsyn till de långsiktiga målen utan också måste avvägas med hänsyn till konjunkturläget.

På grund av de stora obalanserna i den svenska ekonomin är det emellertid inte möjligt att, vid en internationell konjunkturnedgång, parera de negativa effekterna på sysselsättningen genom att i stabiliseringspolitiskt syfte öka den offentliga konsumtionen. Detta skulle riskera att förvärra strukturproblemen i den svenska ekonomin. Det begränsade utrymme som nu finns för ökad offentlig expansion bör huvudsakligen användas till investeringar som främjar tillväxt. Detta synsätt har varit vägledande vid utarbetandet av det investeringsprogram om 3 miljarder kronor som ingår i krisplanen.

Sysselsättningen måste i övrigt värnas genom en aktiv arbetsmarknadspolitik. AMS kommer därför att tilldelas resurser i erforderlig omfattning för att de arbetsmarknadspolitiska medlen skall kunna sättas in med full styrka. Kostnaderna för detta beräknas uppgå till ca 3,7 miljarder kronor.

De olika åtgärder som föreslås i proposition 50 samt i proposition 55 om upphävandet av beslutet om karensdagar m. m. har avsevärda effekter på statsbudgetens utfall. Till dessa kommer även effekter på grund av devalveringen samt nya utgifter till följd av redan inträffade förluster i den statliga företagssektorn. Sammantaget innebär alla dessa omständigheter att budgetsaldot under innevarande budgetår kommer att försämras. Budgetunderskottet väntas nu 1982/83 uppgå till ca 90 miljarder kronor mot tidigare antagna 75,8 miljarder kronor.

Vad gäller prognoserna för den internationella utvecklingen 1983 förutses en BNP-tillväxt i OECD-området om bara 1 %. Världshandeln väntas växa

obetydligt snabbare, eller med 1,5 %.

För den inhemska utvecklingen förutses en BNP-tillväxt om 1,5 %. Den privata konsumtionen väntas falla med 2 % i volym. Konsumentprisstegringen väntas bli 10–11 %.

Den oundvikliga effekten av devalveringen blir en temporär försämring av den yttre balansen. Det tar också tid innan exportindustrins förbättrade kostnadsläge ger utslag i ökad orderingång. De positiva effekterna på den yttre balansen visar sig först på 2 à 3 års sikt. Bytesbalansunderskottet förutses öka från 21,6 miljarder kronor 1982 till 26,3 miljarder kronor 1983.

Vad gäller sysselsättningsutvecklingen framhålls att produktionsökningen nästa år förmodligen kan ske utan att sysselsättningsvolymen ökar. Sysselsättningen inom den privata tjänstesektorn försvagas, varför den totala efterfrågan på arbetskraft väntas förbli svag under 1983. Samtidigt fortsätter emellertid utbudet att öka. För 1983 som helhet bedöms arbetslösheten därmed ligga kvar på 3,5–4 % eller 150 000–170 000 personer.

Motionerna

I motion 99 av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om de allmänna investeringsfonderna,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunalt skattestopp för år 1984,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om indragning av medel från primärkommuner och landsting.

I motion 112 av Thorbjörn Fälldin m. fl. (c) hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kollektiva löntagarfonders oförenlighet med vår nuvarande sociala och miljömässigt reglerade marknadsekonomi.

I motion 120 av Ola Ullsten m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen.

I motion 125 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen beslutar

1. att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,

11. att godkänna vad som i motionen anförs om facklig vetorätt vid ianspråktagande av medel på särskilda investeringskonton.

I den vid föregående riksmöte väckta motionen
1981/82:183 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs
1. att riksdagen uttalar sig för upprättande av samhällsfonder under lönarbetarkontroll enligt i motionen anförda riktlinjer och hos regeringen hemställer om förslag i enlighet härmed,
2. att riksdagen uttalar sig för en lagstiftning som möjliggör inrättande av lokala fackliga investeringsfonder efter lokalt fackligt beslut och hos regeringen hemställer om förslag i enlighet härmed.

I *motion 99* av Ulf Adelsohn m. fl. (m) anförs att regeringen inte är beredd att angripa de grundläggande balansbristerna i svensk ekonomi. Dessa brister sammanhänger främst med den alltför stora och snabbt växande offentliga sektorn och de alltför höga skatterna. Krisplanen i proposition 50 innebär en omläggning av den ekonomiska politiken i riktning mot ökade offentliga utgifter och höjda skatter. Regeringens förslag motverkar därigenom enligt motionärernas uppfattning nästan undantagslöst en nödvändig expansion i näringslivet. Detta gäller t. ex. näringslivets kapitalförsörjning där förslagen om trippelbeskattning av aktieutdelningar och en första neddragning av skattereduktionen i aktiefondsparandet markerar inledningen till en gradvis strypning av den enskilda aktiemarknaden samtidigt som utdelningsskatten markerar inledningen till en kollektivt styrd riskkapitalförsörjning.

En devalvering hade enligt motionärernas uppfattning kunnat undvikas med en annan ekonomisk politik. Detta hade förutsatt oförändrade eller något sänkta arbetsgivaravgifter, fortsatta besparingar i de offentliga utgifterna och uteblivna skattehöjningar.

Motionärerna avvisar samtliga av regeringen föreslagna nya skatter och avgiftshöjningar. I stort sett samtliga förslag till utgiftsökningar avvisas. För de förslag som godtas anvisas finansiering.

Motionärerna anser att de offentliga utgifterna måste frysas på nuvarande nivå för att bevara vår politiska handlingsfrihet och för att bördan på framtida generationer inte skall bli alltför stor.

Om inte budgetunderskottet nedbringas kan vi inte komma till rätta med obalansen gentemot omvärlden, hävdar motionärerna.

De ställningstaganden som görs i motionen ger enligt motionärerna ett budgetunderskott på ca 80 miljarder kronor för 1982/83. Vidare framhålls att om riksdagen hade godtagit de besparingar som moderata samlingspartiet föreslog i våras, hade budgetunderskottet stannat på ca 75 miljarder kronor.

Vad gäller den kommunala sektorn anför motionärerna att riksdagen redan i höst bör uttala att lagstiftning om kommunalt skattestopp 1984 bör

införas eller att motsvarande åtgärder skall vidtas. Arbetet med ett förslag om permanent indragning av medel från kommunsektorn bör fullföljas.

Regeringens s. k. investeringsprogram är enligt motionärernas uppfattning i stort sett ett traditionellt temporärt stöd till sysselsättningen inom byggsektorn. I likhet med många andra anläggningsarbeten innebär programmet typiskt lågeffektiva beredskapsarbeten.

Motionärerna avvisar samtliga föreslagna projekt i det s. k. investeringsprogrammet. Regeringen bör i stället i budgetpropositionen återkomma med sådana projekt som kan bidra till en positiv utveckling av samhällsekonomin.

Den höga ungdomsarbetslösheten är särskilt allvarlig, framhåller motionärerna. I motionen föreslås ett program för att minska ungdomsarbetslösheten. Programmet kostar mellan 100 och 200 milj. kr. Finansiering anvisas.

Regeringen föreslår flera nya stödformer inom energi-, industri- och bostadssektorerna. Motionärerna avvisar samtliga förslag.

Om momsen inte höjs bibehåller hushållen i motsvarande mån sin köpkraft, anför motionärerna. Därmed bortfaller motiven för förbättrade pensionsförmåner, allmänna barnbidrag, förlängda barnbidrag, studiebidrag och studiemedel. Motionärerna avvisar därför dessa förslag.

I *motion 112* av Thorbjörn Fälldin m.fl. (c) anförs att socialdemokraterna nu återför politiken till den tidigare fruktlösa centraliseringsfilosofin. Företagens investeringar skall styras av offentliga beslut. Den statliga industripolitiken inriktas nästan enbart på den statliga företagssektorn. Genom devalvering och momshöjning minskar reallönerna och därmed hushållens förmåga att själva styra sin konsumtion.

Enligt motionärerna bör i stället politiken inriktas efter följande riktlinjer:

– Stor återhållsamhet med offentlig och privat konsumtion. Statens budgetunderskott måste hållas på en kontrollerbar nivå.

– Stora satsningar för ökad effektivitet och utveckling inom energiområdet.

– Avslag på alla åtgärder som syftar till ökad detaljstyrning av enskilda, kommuner och näringsliv. I stället skall politiken inriktas för decentralisering och ökad flexibilitet.

– Det statliga näringslivsengagemanget skall begränsas och ökad satsning ske på ett mer flexibelt näringsliv.

– Ökade arbetsmarknadspolitiska åtgärder, men dessa bör i ökad utsträckning inriktas mot fler jobb i glesbygd och arbeten som ger långsiktiga, regionalt viktiga effekter.

– Vårens skattebeslut skall ligga fast för att tillgodose arbetsvilja och flexibilitet i arbetslivet.

– Vårriksdagens sparbeslut angående karensdagar m. m. skall ligga fast.

Motionärerna framför stark kritik mot den i oktober vidtagna devalveringen. Enligt motionärerna visar riksbankens statistik över valutautflödet under år 1982 att den socialdemokratiska devalveringen enbart var ett resultat av förväntningarna på en socialdemokratisk politik.

Med en fortsättning av mittenregeringens politik hade någon devalvering inte framtvingats. De olika åtgärder som föreslås vad gäller särskilda avgifter på aktieutdelningar eller obligatoriska avsättningar till investeringskonton för att begränsa eller beskära företagens vinstutveckling är knappast lösningen på den nuvarande alltför låga investeringstakten, hävdar motionärerna.

I motionen understryks vidare att kollektiva löntagarfonder inte är förenliga med vår nuvarande socialt och miljömässigt styrda marknadsekonomi. Förslaget undergräver det förtroende som måste finnas mellan statsmakterna och näringslivet för att framtidsinvesteringar skall komma till stånd.

Regeringens inriktning av den ekonomiska politiken innebär enligt motionärernas uppfattning en kraftig minskning av den inhemska efterfrågan. Mot den bakgrunden biträder man regeringens förslag om ytterligare resurser till arbetsmarknadspolitiska insatser.

Motionärerna kan också biträda vissa delar av investeringsprogrammet. Detta gäller främst de förslag som berör mineral-, energi- och kommunikationsområdet.

Motion 120 av Ola Ullsten m. fl. (fp) inleds med en allmän översikt av det ekonomiska läget och folkpartiets ekonomiska strategi. Det poängteras att de problem svensk ekonomi brottas med kan bara till viss del förklaras av den svaga internationella konjunkturen.

Många svårigheter är av mer långsiktig eller strukturell natur. De elimineras inte vid en konjunkturuppgång. Den ekonomiska politik folkpartiet under senare år medverkat till har syftat till att öka förutsättningarna för att Sverige bättre skall kunna utnyttja en kommande internationell konjunkturuppgång än vad som var fallet t. ex. 1979–1980.

Som ett led i hanteringen av svensk ekonomi har, framhåller motionärerna, viktiga strukturella problem angripits. Exempel på detta är lindringen av dubbelbeskattningen på aktier, ny anställningsskyddslag, avvecklingen av prisregleringen och den skattereform som riksdagen med bred majoritet beslutade om våren 1982.

Den ekonomiska politiken under de kommande åren måste enligt motionärerna utformas med utgångspunkt från att skattetrycket inte kan skärpas. Den socialdemokratiska regeringens strategi tycks emellertid vara att först låta budgetunderskottet stiga kraftigt i förhoppningen att de ökade offentliga utgifterna skall generera en ekonomisk tillväxt som på sikt minskar

underskottet. En strategi som är, sägs det i motionen, dömd att misslyckas. Regeringen har motsatt sig den strama politik mot kommunerna som förts under senare år. Enligt den bedömning som redovisas i motionen måste den kommunala volymtillväxten begränsas till högst 1 % per år. Vad beträffar de statliga utgifterna i övrigt understryks att besparingspolitiken bör följa samma riktlinjer som hittills gällt och som godkänts av den tidigare riksdagsmajoriteten.

Folkpartiet motsätter sig en kollektivisering av ägandet och framhåller i motionen att fler enskilda människor bör lockas att placera sitt sparande i aktier. Förslaget i propositionen att införa ett provisoriskt system med särskilda avgifter på aktieutdelningar ses i motionen som ett första steg mot löntagarfonder.

I motionen framförs stark kritik av regeringens devalvering av den svenska kronan. Men, framhåller motionärerna, devalveringen är nu ett faktum och den ställer vissa bestämda krav på den kompletterande ekonomiska politiken. Härvidlag är det helt avgörande att inflationen efter devalveringen faktiskt blir den engångsinflation som regeringen eftersträvar. De faktiska åtgärder som regeringen föreslår i propositionerna 50 och 55 är, sägs det i motionen, emellertid inte av den art att de rimligen leder till en förväntad lägre framtida inflationstakt. Den ökning av de offentliga utgifterna som förslagen innebär bryter i stället den påbörjade utvecklingen mot kontroll av utgiftsexpansionen.

I motionen framhålls att de långsiktiga negativa återverkningarna på den svenska ekonomin av ytterligare höjning av skattetrycket är betydande. Också i det kortare stabiliseringspolitiska perspektivet är konsekvenserna av höjda skatter negativa.

Eftersom de föreslagna skattehöjningarna inte finansierar alla förslag om nya offentliga utgifter blir, framhålls det i motionen, resultatet en kraftig ökning av statens budgetunderskott. Mittenregeringens prognos på storleken av detta underskott var i vårens kompletteringsproposition ca 76 miljarder kronor, vilket sannolikt skulle blivit något större på grund av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Enligt motionärerna pekar aktuella uppgifter på ett budgetunderskott för nästa budgetår på över 100 miljarder kronor, vilket är helt oacceptabelt för ett budgetår som åtminstone delvis torde infalla under en konjunkturuppgång.

De förslag i propositionen som avser att förstärka budgetens inkomstsida förkastas i motionen. Man vidhåller emellertid besparingsbesluten från vårriksdagen. Däremot ansluter sig motionärerna till regeringens förslag att öka insatserna med nära 2,5 miljarder kronor inom arbetsmarknadspolitikens område. Vidare biträds i motionen vissa delar av det i propositionen framlagda investeringsprogrammet.

I *motion 125* av Lars Werner m. fl. (vpk) anförs att den nuvarande ekonomiska krisen inte blott är av konjunkturell art. Den motsvarar

allvarliga och växande tendenser och utvecklingsdrag hos den moderna kapitalismen. Vi är enligt motionärerna inne i en period av långvarig stagnation. Situationen påfordrar kärva besked. Men kärvheten måste ha sin udd riktad åt andra hållet. Det är de transnationella storbolagens, spekulanternas, de nationella storkapitalisternas och profitjägarnas system av rovdrift, planlöshet och hänsynslöshet som är krisens grund och icke de arbetandes konsumtion. Politiken måste utformas så att den bidrar till en maktförskjutning från storfinansen och andra kapitalistiska kretsar till de arbetande för att öka graden av överskådlighet och planmässighet och för att bereda vägen för ett jämlikt och socialt rättfärdigt samhälle. Den nya regeringen förordar för sin del en politik som den betecknar som det "produktionsexpansiva alternativet". Denna politik avviker från den borgerliga men utgör inget konsekvent alternativ till denna. Regeringens perspektiv är uttalat inomkapitalistiskt.

Motionärerna bedömer devalveringen som en helt övervägande kontraktiv åtgärd. Dess efterfrågedämpande effekt inom landet synes enligt deras uppfattning bli väsentligen större än dess exportökande effekt. Därtill kommer att den har direkt negativa effekter på statsskuld och på kommunernas och landstingens ekonomiska ställning.

Motionärerna understryker att statsskuldens storlek nu börjar att bli sådan att det statliga budgetunderskottet icke kan ökas mera genom ökade utgifter för konsumtion. Det finns också pengar att ta in, vilkas indragning till statskassan inte skulle ha effekten av att vara svångrem för folkflertalet, hävdar motionärerna.

Som inkomstförstärkande åtgärd nämner motionärerna en skärpning av förmögenhetsbeskattningen, utöver vad regeringen föreslår, som skulle ge ytterligare 300 milj. kr. Motionärerna föreslår också en annan statsskatteskala för 1983 som stärker inkomstsidan med 1 miljard kronor.

Motionärerna framhåller vidare att man med anledning av proposition 55 har argumenterat för ett slopande av representationsavdraget och införande av en särskild skatt på utlandsinvesteringar. Dessa förslag antas ge en inkomstförstärkning för statskassan på sammantaget något över 1 miljard kronor.

I *motion 1981/82:183* av Lars Werner m. fl. (vpk) framhålls att löntagarfondsförslagen från socialdemokratin stegvis har urartat till fonder för riskvilligt kapital att sättas in i spekulation på aktiebörsen för kortsiktig avkastning. I stället för brytande av storfinansens makt betonas nu endast kapitalförsörjningen, fonderna skall inte ens ingripa i marknadsekonomin. De skall inte styra utvecklingen i någon ny riktning.

Motionärerna kräver att samhällsfonder inrättas, som skall ge kapital till ett nödvändigt samhälleligt industrialiseringsprogram. Produktionsbeskattning, skatt på bolagens vinster, skärpt skatt på arv och stora förmögenheter

osv. är de huvudsakliga finansieringskällorna. En nationell fond och regionala fonder i varje län inrättas.

Samhällsfonderna skall användas för att rädda jobben i hotade branscher och regioner, för offensiva industrisatsningar och för stöd till kooperativa och löntagarägda företag.

Vidare måste enligt motionärerna fackföreningarna få kontroll över investeringarna. De lokala fackföreningarna måste med det centrala fackets stöd utarbeta egna investeringsplaner över vad som skall produceras och hur produktionen skall ske.

Som komplement till samhällsfonderna föreslås därför att lokala fackliga investeringsfonder inrättas efter lokalt fackligt beslut.

Kapital till fonderna tas ur vinster och produktionsbeskattning. Dessa medel ägs av den regionala samhällsfonden, men disponeras efter det lokala fackets beslut för investeringar i berört företag eller överförs under den regionala samhällsfondens förvaltning.

Utskottet

Prognoserna för den *internationella ekonomiska utvecklingen* 1983 revideras nu återigen nedåt. Recessionen i världsekonomin fortsätter. Prisstegringarna är visserligen på väg ned i många länder, men produktionen minskar eller stagnerar med följd att arbetslösheten fortsätter att öka. Det traditionella konjunkturmönstret med en nedgång, utplaning, återhämtning och en konjunkturtopp inom loppet av ca 5 år tycks inte gälla längre.

En viktig förklaring till de tidigare felslagna prognoserna är att man felbedömt industriländernas exportmöjligheter. Världshandeln minskade under första halvåret 1982 på grund av en markerad nedgång i OPEC:s och de icke-oljeproducerande u-ländernas import. Även importen till Förenta staterna minskade kraftigt. En bidragande orsak till den svaga världshandeln är den åtstramningspolitik som bedrivs i flera industriländer. Risken för en fortsatt svag utveckling av handeln är stor, bl. a. på grund av de akuta betalningsproblem som nu gör sig gällande i flera u-länder och statshandelsländer. En ökad återhållsamhet med krediter i det internationella finansiella systemet i kombination med ökad protektionism kan få mycket allvarliga konsekvenser och omöjliggöra en konjunkturuppgång.

Propositionens bedömning av den internationella utvecklingen sammanfattas i nedanstående tablå.

Prognos för utvecklingen i OECD-området
Procentuell volymförändring

	1982	1983
BNP – OECD totalt	– 1/4	1
Världshandeln	0	1 1/2
Världshandelspriser i nationell valuta, bearbetade varor	8 1/2	5 1/2
Konsumentpriser	7,5	6 1/2
Arbetslöshet, milj. personer	32,2	33,3

I propositionen uttrycks förhoppningen att aktiviteten, till följd av ökad privat konsumtion och ett omslag i lagercykeln, skall komma i gång 1983 i Förenta staterna och Japan. En ökad konsumtionsefterfrågan i kombination med att de amerikanska företagens konkurrensläge försämrats genom den uppdrivna dollarkursen väntas medföra en snabb importökning till Förenta staterna. Detta gynnar exportindustrin i Västeuropa.

Den internationella utvecklingen kan bli sämre än vad propositionens prognoser förutser. I många länder är politiken fortfarande inriktad på åtstramning i syfte att bekämpa inflationen. För utvecklingen i Förenta staterna är avvägningen mellan finans- och penningpolitik avgörande. Fullföljer Reaganadministrationen sin politik med fortsatta skattesänkningar och kraftigt ökande militärutgifter väntas underskottet i den federala budgeten öka till inemot 200 miljarder dollar nästa år. Det blir då även fortsättningsvis penningpolitiken som ensidigt får bära upp stabiliseringspolitiken. Inflationsförväntningarna torde då återigen skruvas upp med följd att de lättnader som nu vidtagits i penningpolitiken inte kommer att bibehållas. Därmed drivs räntorna åter upp, vilket kan omintetgöra uppgången.

För Västeuropa är konjunkturutsikterna mörka. I Förbundsrepubliken Tyskland fortsätter produktionen att minska. Flera internationella bedömare, bl. a. EG-kommissionen, tror dock fortfarande på en icke obetydlig uppgång under andra halvåret 1983. För Frankrike förutser kommissionen nolltillväxt under första halvåret 1983 och en svag uppgång under det andra halvåret.

Även om det skulle bli en viss uppgång i OECD-området under 1983, blir den emellertid inte långvarig om den enbart bärs upp av ett omslag i lagerinvesteringarna och en ökning av den privata konsumtionen i Förenta staterna och Japan. Skall återhämtningen bli mer bestaende även under 1984 måste också investeringsaktiviteten komma igång. Mot detta talar det låga kapacitetsutnyttjandet i många länder.

Enligt utskottets uppfattning står det alldeles klart att det krävs ett mer samlat agerande i OECD-länderna, syftande till en försiktig stimulans av

konsumtion och investeringar i de stora ekonomierna för att bygga under en eventuell uppgång. Det bör nu finnas möjligheter till en sådan inriktning, eftersom inflationen nu är nere på en förhållandevis låg nivå i dessa länder. De små länderna med stora underskott i utrikesaffärerna och i de offentliga budgeterna måste i ett sådant sammanhang mer målmedvetet än hittills angripa obalanserna utifrån ett medelfristigt perspektiv. Det går inte att ensidigt lita till åtstramningsåtgärder.

Det är mot denna bakgrund som vi skall lägga upp vår strategi för att komma tillrätta med våra egna strukturella obalanser.

Den *ekonomiska utvecklingen i Sverige* har under den senaste tioårsperioden kännetecknats av alltmer fördjupade obalanser. Privat och offentlig konsumtion har ökat snabbare än den totala produktionen. Det finansiella sparandet i den offentliga sektorn, som visade ett stort överskott så sent som 1976, har till följd av försämringen av statsfinanserna förbytts i ett mycket stort underskott. Vi har nu ett strukturellt sparandeunderskott i ekonomin som yttrar sig i minskade investeringar och ett stort bytesbalansunderskott. Arbetslösheten har visserligen kunnat begränsas genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Under det senaste året har emellertid också den öppna arbetslösheten ökat snabbt. Antalet förtidspensionerade har också ökat kraftigt. Detta kan inte förklaras av en ökad sjuklighet i befolkningen utan är, när man ser på den geografiska fördelningen av förtidspensioneringarna, också ett uttryck för ett allmänt försämrat arbetsmarknadsläge.

Dessa obalanser är till stor del orsakade av industrisektorns tillbakagång. Som framgår nedan har produktionen i industrin utvecklats klart ogynnsammare än i övriga sektorer.

Produktion. Årlig procentuell volymförändring

	1970–1974	1974–1982
Industri	3,6	– 1,1
Övrig varuproduktion	1,4	0,7
Privata tjänster	3,5	1,7
Offentliga tjänster	3,6	3,2
Totalt	**3,2**	**1,1**

Sysselsättningen i industrin har minskat kraftigt och industriinvesteringarna har sjunkit markant sedan mitten av 1970-talet. Industrin har under det senaste decenniet tappat inemot en fjärdedel av sina exportmarknader. Prisstegringarna har också legat på en betydligt högre nivå än tidigare.

Parallellt med, och delvis till följd av, denna utveckling uppvisar det svenska samhället negativa drag i det ekonomiska livet. Skattefusk, svarta affärer och annan ekonomisk brottslighet har tilltagit. Intresset för finansiella transaktioner, "snabba klipp", etc. har tilltagit på bekostnad av produktiva satsningar i industriell utveckling.

Det kan hävdas att de uppräknade svårigheterna är en följd av en svag internationell utveckling. Detta är förvisso sant, men det är också ett faktum att vår industriella utveckling varit ogynnsammare än i andra jämförbara industriländer i OECD-området. Jämfört med nivån 1970 har vi förlorat 25 % av våra marknader utomlands medan industriländerna i genomsnitt ökat sin andel av världshandeln med ca 10 %.

Enligt utskottets uppfattning kan inte denna nedåtgående trend i industrisektorn få fortsätta. Vi kommer i så fall inom några år att få underskott och andra obalanser som blir nästan omöjliga att hantera. Vi skulle i ett sådant läge kunna tvingas till drastiska nedskärningar av såväl den privata konsumtionen som av de offentliga utgifterna. Välfärdssamhället hotas då i sina grundvalar. Vi kommer då att kunna stå inför en sysselsättningskris som vi inte upplevt i modern tid.

Traditionellt brukar man ange målen för den ekonomiska politiken som full sysselsättning, god tillväxt, balans i utrikesaffärerna, en rättvis fördelning av produktionsresultatet och låg inflation. Om man studerar utvecklingen under 1981 och 1982 kan man konstatera att obalanstendenserna förstärkts och att vi i praktiskt taget alla avseenden var på väg bort ifrån dessa mål. Utlandets förtroende för vår politik försvagades också under 1981 och i början av 1982. Trots devalveringen i september 1981 hade vi som framgår av tablåerna nedan ett kraftigt valutautflöde under praktiskt taget varje månad från slutet av 1981 och in under 1982. Under perioden november 1981 – juli 1982 var utflödet större än vad bytesbalansunderskottet motiverade. Mot ett bytesbalansunderskott på drygt 9 miljarder kronor stod ett valutautflöde på närmare 19 miljarder kronor. Detta utflöde fick mötas med ökad statlig upplåning utomlands.

Bytesbalansen
Miljarder kronor

1981				1982								12 mån.
Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	t. o. m. aug
– 1,4	– 2,4	– 1,5	– 1,3	– 1,8	– 0,6	– 0,1	0,9	– 1,3	– 1,1	– 0,2	– 5,1	– 15,9

Valutaflödet
Miljarder kronor

1981				1982								12 mån.
Sep	Okt	Nov	Dec	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	t. o. m. aug
2,0	– 0,7	– 2,6	– 2,2	– 2,1	– 2,4	– 0,7	– 2,4	– 1,4	– 2,9	– 1,5	0,1	– 16,8

Under början av hösten 1982 försvagades förtroendet för kronan ytterligare. I augusti registrerades det största underskottet i utrikeshandeln någonsin för en enskild månad. Ett par av våra nordiska grannländer devalverade sina valutor. I samband härmed ökade spekulationerna mot kronan. Det uppstod mot denna bakgrund förväntningar om att den tillträdande socialdemokratiska regeringen snabbt skulle vidta kraftfulla åtgärder för att försöka bryta den nedåtgående trenden i ekonomin. Under första veckan av oktober blev det en veritabel storm mot kronan. Valutautflödet uppgick då till 2,6 miljarder kronor. Vi var i en akut kris och torsdagen den 7 oktober stängde riksbanken handeln med valutabankerna. I samråd med den tillträdande regeringen beslöt fullmäktige i riksbanken dagen efter att skriva ned kronan med 16 %.

Mot bakgrund av vad som anförs i propositionen och partimotionerna kan det finnas skäl att diskutera vilken strategi man bör välja när ett land med våra strukturella obalanser kommer i ett akut krisläge som beskrivits ovan.

I den moderata partimotionen (99) hävdas att devalveringen borde kunnat undvikas. Detta hade enligt motionärerna förutsatt oförändrade eller något sänkta arbetsgivaravgifter, fortsatta besparingar i de offentliga utgifterna och uteblivna skattehöjningar. I centerpartiets motion (112) anförs att valutautflödet var ett resultat av förväntningarna i samband med valet och att det dessförinnan inte fanns någon valutaoro. När man nu tvingades devalvera hade det räckt med 5 à 6 %, hävdar motionärerna.

Enligt utskottets bedömning hade det uppenbarligen inte räckt med ytterligare besparingsåtgärder, skattesänkningar e. d. för att stoppa ett valutautflöde av den storleksordning som vi hade i slutet av september och början av oktober. Effekten av besparingar inträder ju först långt senare och hade knappast stärkt omvärldens förtroende för att vi skulle kunna försvara kronan. Däremot är det tänkbart att vi kortsiktigt kunnat dämpa spekulationsvågen genom en mindre devalvering i kombination med kraftiga kreditpolitiska åtgärder, t. ex. en chockhöjning av den s. k. straffräntan. Riksbanken vidtog f. ö. kreditpolitiska åtstramningsåtgärder under sommaren 1982 i syfte just att hävda kronan mot den oro som funnits hela tiden sedan årsskiftet. Dylika åtgärder skulle emellertid bara hjälpt den svenska kronan för stunden. Erfarenheter, både här hemma och utomlands, av devalveringar som inte följts upp av ett målmedvetet program visar detta. Hade vi genomfört en kraftig räntehöjning, hade detta slagit mot industrins investeringar och därmed ytterligare förstärkt sysselsättningsnedgången och omintetgjort en långsiktig industripolitik.

Ovan har beskrivits de strukturella obalanser som utvecklats under 1970- och början av 1980-talet. När vi därtill fick en akut valutakris i början av hösten var det enligt utskottets uppfattning riktigt att försöka bryta den nedåtgående trenden i den svenska ekonomin genom att göra en kraftig devalvering. Härigenom skapades en sådan konkurrenskraftsförbättring att

det nu finns möjligheter att genomföra en rekonstruktionspolitik. Genom att samtidigt i regeringsförklaringen den 8 oktober proklamera en ny politik som går till roten med obalanserna har regeringen lagt en grund för att vinna omvärldens förtroende för politiken. I propositionen redovisas de första stegen på denna väg mot balans i ekonomin.

Den stora devalveringen innebär att industrisektorns konkurrensläge i ett slag kraftigt förbättrats. Det bör nu finnas goda möjligheter för företagen att bedriva en sådan prispolitik att de återvinner marknadsandelar både här hemma och på utlandsmarknaderna. I vissa fall kan det även vara nödvändigt att stärka företagens finansiella position. Utskottet är övertygat om att svensk företagsamhet som i många sammanhang gått i bräschen för framtidstro och teknologisk förnyelse kommer att utnyttja denna möjlighet. Genom kostnadsanpassningen via devalveringen har vi vidare fått en möjlighet att reda ut strukturproblemen i industrisektorn.

Även om den nu inledda ekonomiska politiken innebär goda möjligheter att åter komma i balans så innehåller den också uppenbara risker. Det gäller nu att under en längre tid följa upp den inledda politiken. Utskottet vill här peka på några problem som därvidlag måste bemästras.

Den första och helt grundläggande uppgiften är att varaktigt bevara den konkurrenskraftsförbättring för svenskt näringsliv som devalveringen medfört. Detta kräver att vi kan hålla den interna pris- och kostnadsutvecklingen i schack. Under 1983 kommer vi med stor säkerhet att få en prisstegring som ligger klart över genomsnittet i OECD-området. Detta är en oundviklig effekt av devalveringen. Denna uppdrivning av prisstegringstakten får emellertid bara bli en engångsinflation. Under senare delen av 1983 och in på 1984 måste vi snabbt komma ner i en väsentligt lägre inflationstakt. Detta innebär att inga grupper i löneavtalen får kompensera sig för de prisstegringar som är en följd av devalveringen. Det innebär att stora löntagargrupper även nästa år kommer att få reallönesänkningar. Enligt utskottets mening måste vi sätta målet för antiinflationspolitiken efter 1983 mycket högt. Verkstadsindustrins konkurrensläge bör bli vägledande. För viktiga delar av denna bransch är det de västtyska företagen som är vår främsta konkurrent. Prisstegringstakten i Förbundsrepubliken väntas nästa år stanna vid 3--4 %. Även för åren därefter torde prisstegringarna bli låga i Förbundsrepubliken. Vår ambition på sikt bör vara att komma ner till en pris- och kostnadsstegring av ungefär samma storleksordning. Detta kommer enligt utskottets uppfattning att ställa stora krav på arbetsmarknadens parter under åren framöver. Den offentliga sektorn som numera är en arbetsgivare med 1,3 miljoner anställda har därvidlag ett stort ansvar.

För att klara en hård antiinflationspolitik måste vi vidare få kontroll på det växande statliga budgetunderskottet. Det är i detta sammanhang underskottets likviditetsskapande effekt som är speciellt allvarlig. Härvidlag kommer det att krävas såväl ökningar av statsinkomsterna som nedskärningar av utgifterna. De reala ökningar av utgifterna som kan tolereras är sådana

utgifter som ger upphov till produktiv sysselsättning. Exempel på dylika är företags- och samhällsekonomiskt lönsamma investeringsprojekt. I propositionen föreslås ett investeringsprogram om tre miljarder kronor. Genom detta program påskyndas en höjning av kapacitetsutnyttjandet i näringslivet. Skulle den internationella återhämtningen dröja ännu längre än vad som antagits i propositionen bör man enligt utskottets uppfattning överväga att igångsätta fler statliga investeringsprojekt.

Däremot kan vi inte öka på budgetunderskottet mer för att öka transfererings- eller de statliga konsumtionsutgifterna. Det är mot den bakgrunden man skall se utskottets hemställan om en totalfinansiering av återställandet av de sociala trygghetsreformerna (FiU 1982/83:10).

Vad gäller investeringsprogrammet noterar utskottet att folkpartiet och centerpartiet accepterar flera av de projekt som föreslås. Moderata samlingspartiet ställer sig däremot helt avvisande till detsamma.

Den nya ekonomiska politik som nu inletts måste bedömas i ett medelfristigt perspektiv. Det kommer att ta avsevärd tid innan vi kan skörda frukterna av den politik som nu steg för steg skall genomföras. Under en dylik process gäller det att ha tålamod. Det kommer att dröja lång tid innan vi kan registrera några mer påtagliga effekter på industrisysselsättningen och industrins investeringar. Den nedåtgående trenden i industrisektorn är fortfarande stark. Erfarenhetsmässigt är det en eftersläpning på ca tre kvartal från det att industriproduktionen börjat öka till dess att industrisysselsättningen ökar. Produktivitetsreserven torde vidare vara betydande i många företag, dvs. man kan öka produktionen ganska mycket innan man behöver expandera sysselsättningen. Detsamma gäller också för företagens kapitalutrustning. Enligt tillgängliga bedömningar ligger kapacitetsutnyttjandet f. n. på en rekordlåg nivå. I den fas vi nu går in i är det vidare viktigt att vi utvecklar de arbetsmarknadspolitiska instrumenten. På många orter i landet som är uppbyggda kring företag inom våra traditionella basnäringar dras nu kapaciteten ner inom ramen för långsiktiga strukturprogram. Det är då viktigt att den arbetskraft som friställs bereds ordentliga ekonomiska möjligheter för att kunna ta ett arbete i de expanderande företag som kunnat dra nytta av devalveringen.

Vad gäller *utvecklingen under 1983* sammanfattas propositionens bedömning i några nyckeltal nedan.

Försörjningsbalans. Årlig procentuell volymförändring

	1980	1981	1982	1983
Privat konsumtion	0,3	- 0,6	- 0,5	- 2,0
Offentlig konsumtion	2,4	2,1	1,2	0,9
Bruttoinvestering	3,4	- 4,6	- 3,5	- 1,7
Lagerförändring[1]	1,3	- 0,5	- 0,1	1,0
Export	- 1,6	1,5	3,4	6,0
Import	1,1	- 4,2	1,2	1,4
Bruttonationalprodukt	*1,9*	*0,7*	*0,1*	*1,5*
Bytesbalans (miljarder kr.)	*-18,5*	*-14,6*	*-21,6*	*-26,3*
Inflation[2]	*13,7*	*12,1*	*8,5*	*10–11*
Arbetslöshet[3]	*2,0*	*2,5*	*3,5*	*3,5–4*

[1] *Lagerförändring i procent av föregående års BNP*
[2] *Konsumentprisförändring*
[3] *Antal arbetslösa i procent av arbetskraften*

Den ekonomiska utvecklingen väntas bli svag nästa år. De komponenter som bär upp den måttliga tillväxten är exporten och lageromslaget. Att bytesbalansen förutses försämras såväl i år som 1983 beror delvis på devalveringen, som i det korta perspektivet försämrar bytesförhållandet (terms of trade) med omvärlden. Om devalveringen får avsedd effekt och vi förmår återvinna marknadsandelar bör vi kunna registrera positiva effekter på bytesbalansen redan under 1984.

Sysselsättningsläget blir fortsatt besvärligt även under 1983. Som utskottet anfört ovan tar det tid innan vi kan registrera några påtagliga effekter på sysselsättningen av politikomläggningen. I detta korta perspektiv måste dessa svårigheter mötas med ökade arbetsmarknadspolitiska insatser. Dylika föreslås också i propositionen.

Den inhemska efterfrågeutvecklingen blir svag nästa år. Den privata konsumtionen väntas minska med 2 % i volym och de fasta investeringarna fortsätta att falla. I partimotionerna anförs att det är regeringens politik, bl. a. devalveringen och den föreslagna momshöjningen, som orsakar den svaga efterfrågeutvecklingen. Det är visserligen riktigt att reallönerna väntas falla med ca 5 % nästa år. Men till följd av ökande transfereringar blir nedgången i de disponibla inkomsterna mindre, ca 2,5 %. En omläggning av politiken innebär vidare att resurser frigörs till förmån för ökad inhemsk produktion. Bl. a. bör möjligheterna för företagen att återta marknadsandelar på hemmaplan vara goda. Som utskottet framhållit ovan är denna omläggning av politiken nödvändig. Ty alternativet till den nu inledda politiken hade varit att fortsätta den väg som den tidigare regeringen

utstakat. Detta hade inneburit fortsatta nedskärningar utan att man samtidigt hade haft något positivt element i politiken som bryter den nedåtgående trenden i de konkurrensutsatta sektorerna.

Innan utskottet övergår till att mer samlat diskutera partimotionernas ekonomiska strategi redovisar utskottet sin syn på de olika alternativ för *skattepolitiken* som presenteras. Som utskottet anfört ovan utgör ett stort och växande budgetunderskott det främsta hotet mot en balanserad återhämtning i ekonomin och en dämpning av inflationstakten. Avvägningen av skattepolitiken innebär därmed en mycket svårbemästrad balansgång. En väsentlig förstärkning av statsinkomsterna kan endast ske genom att totala efterfrågan och aktiviteten i ekonomin ökar. Skärpning i beskattningen eller införande av nya skatter och avgifter måste därför ske på ett sådant sätt så att de inte verkar dämpande på den ekonomiska aktiviteten. Å andra sidan skulle generella lättnader i beskattningen som skulle kunna verka aktivitetsstimulerande på ekonomin innebära att budgetunderskottet ökade. Därmed skulle de finansiella svårigheterna öka och inflationstendenserna förstärkas. Endast genom en lämplig kombination av skattepolitiska åtgärder i olika riktningar är det möjligt att bemästra problemen.

I propositionen föreslås en rad åtgärder på skattepolitikens område. Dessa berör företagsbeskattningen, inkomstbeskattningen och konsumtionsbeskattningen. I avsikt att stimulera investeringsverksamheten i företagen föreslås att reglerna för investeringsavdrag och frisläppet av de allmänna investeringsreserverna förlängs t. o. m. utgången av 1983. I syfte att stimulera investeringsverksamheten 1984 och därefter föreslås att 20 % av företagens inkomster skall sättas in på räntelöst investeringskonto i riksbanken. Medlen får tas i anspråk för investeringar.

Löntagarna väntas få vidkännas reallönesänkningar även 1983. I syfte att fördela de uppoffringar som måste göras för att sanera landets ekonomi på ett rättvist sätt föreslås vissa åtgärder i utjämnande syfte. Förmögenhetsskatten, arvs- och gåvoskatten höjs. Skattereduktionen vid aktieutdelningar och det s. k. skattesparandet slopas resp. sänks.

Sammantaget innebär förslagen i proposition 50 att skatterna ökar med ca 300 milj. kr. räknat för helår. Avsikten är att de bostadspolitiska insatserna skall finansieras med den föreslagna hyreshusavgiften.

I *motion 120* (fp) och *motion 112* (c) yrkar man avslag på regeringens förslag på skattesidan utom när det gäller förlängning av investeringsavdragen. När det gäller inkomstbeskattningen föreslår man en höjning av basenheten med 200 kr. till 7 500 kr.

I *motion 99* (m) avvisas alla förslag av regeringen till förändringar av skatter och avgifter utom vad gäller investeringsavdragen. Motionärerna anför att propositionens förslag innebär att man inleder en process som uppenbart syftar till att förvrida eller förstöra mer eller mindre fungerande marknader. Detta gäller t. ex. näringslivets kapitalförsörjning där förslagen

enligt motionärerna markerar inledningen till en gradvis strypning av den enskilda aktiemarknaden.

Enligt utskottets mening synes dessa farhågor vara ogrundade. Det kan konstateras att de agerande på aktiemarknaden själva inte bedömer effekterna av regeringens politik på sätt som görs i motion 99. Trots att en mycket stor oro har kännetecknat utvecklingen på flera utländska aktiebörser under hösten har kurserna på Stockholmsbörsen stigit kraftigt under hösten.

Det är som utskottet anfört ovan angeläget att vidta åtgärder för att påskynda investeringsverksamheten i näringslivet. Det är därför rimligt att de investeringsstimulanser som gällt 1982 förlängs att gälla även för 1983. Inga motionärer har motsatt sig detta. Enligt utskottets mening är det vidare i detta läge nödvändigt att också förbereda kapacitetsutbyggnaden åren 1984 och 1985 för att underbygga devalveringens effekter. Devalveringen förväntas då ha lett till att svenskt näringsliv har ökat sina marknadsandelar. För att undvika flaskhalsproblem och kapacitetsbrist bör således investeringsverksamheten stimuleras. Enligt utskottets mening synes förslagen om avsättningar till investeringskonton vara väl avpassade till en sådan politik.

I *motion 125* (vpk) accepteras flera av regeringens förslag på skatteområdet. Viss skärpning utöver regeringens förslag föreslås emellertid vad gäller inkomstbeskattningen i högre inkomstskikt, förmögenhets-, arvs- och gåvobeskattningen. Vidare föreslås att avdraget för skattefondsparandet avskaffas helt liksom avdraget för representation. En ny skatt på utlandsinvesteringar föreslås också. Förslagen utgör enligt motionärerna ett alternativ till regeringens förslag till momshöjning som finansiering av återställandet av de sociala trygghetsreformerna. Den sammantagna effekten av förslagen uppgår emellertid endast till 3,5 miljarder kronor mot den i proposition 55 beräknade effekten om 4,5 miljarder kronor för momshöjningen. Motionärerna föreslår en skärpt kapitalbeskattning i form av höjd förmögenhets-, arvs- och gåvoskatt. Enligt utskottets bedömning har dessa skatter andra och mindre effekter på efterfrågan än de som direkt riktas mot inkomster eller konsumtion. Dessutom uppkommer de kassamässiga effekterna av motionärernas förslag först senare, under 1984 och 1985. Utskottet kan mot bakgrund härav inte tillstyrka de skattehöjningar som föreslås i motion 125.

Utskottet har behandlat frågan om finansieringen av återställande av de sociala trygghetsreformerna (FiU 1982/83:10). Utskottet får i dessa delar också hänvisa till sitt ställningstagande i detta betänkande.

Som utskottet anfört är en nödvändig förutsättning för att devalveringen skall ge de förväntade positiva effekterna att inkomsttagarna inte kompenserar sig lönevägen för devalveringens effekter. Genom de i propositionen framlagda förslagen på inkomstbeskattningens område torde det finnas

förutsättningar att träffa nya avtal på en låg nivå samtidigt som behållningen efter skatt blir större än vad den skulle bli utan regeringens nu framlagda förslag. Propositionens förslag har dessutom en fördelningspolitiskt jämnare profil än en höjning av basenheten skulle få.

Sammanfattningsvis finner utskottet att propositionens förslag är väl avvägda mot de krav som utskottet angett för skattepolitiken. Förslagen i motionerna 99, 112, 120 och 125 leder till lägre skatteinkomster än som föreslås i propositionen och ger en annan fördelningspolitisk profil. Några åtgärder utöver propositionens för att stimulera näringslivets investeringar redovisas inte. Utskottet kan inte från sin utgångspunkt tillstyrka den inriktning av skattepolitiken som redovisas i motionerna 99, 112, 120 och 125.

Utskottet övergår nu till att mer samlat diskutera partimotionernas alternativa strategi för den ekonomiska politiken. Vad gäller moderata samlingspartiet (motion 99) anför motionärerna att de strukturella obalanserna i ekonomin främst sammanhänger med den alltför stora och snabbt växande offentliga sektorn och de alltför höga skatterna. I enlighet därmed innebär deras ekonomiska strategi att man förordar en mer hård åtstramningspolitik såväl i den statliga som i den kommunala sektorn. Motionärerna tycks acceptera en kraftig ökning av arbetslösheten nästa år. Man säger nej både till ökade AMS-insatser och till investeringsprogrammet. Bara på en punkt när det gäller arbetsmarknadspolitiken, ungdomsarbetslösheten, lägger motionärerna fram några konkreta förslag till åtgärder. Vad gäller ungdomsarbetslösheten noterar utskottet att motionärerna ensidigt vill förklara denna med specifikt inhemska förhållanden såsom höga ingångslöner, MBL-avtal etc. I andra sammanhang hänvisar motionärerna till vårt stora internationella beroende. Det är dock ett faktum att en ökande ungdomsarbetslöshet kan noteras i praktiskt taget alla industrialiserade länder, även i länder som t. ex. inte har så avancerad arbetsmarknadslagstiftning som Sverige.

I mittenpartiernas motioner, motionerna 112 (c) och 120 (fp), hävdas med olika nyanseringar att vi var på rätt väg innan devalveringen. Hade mittenregeringen fått fortsätta sin politik hade vi så småningom nått balans. Utskottet har redan ovan beskrivit det bristande förtroende för den förda politiken som omvärlden och näringslivet hade. Det är den väg som ledde till ökande arbetslöshet och fallande investeringar.

Gemensamt för moderaterna, folkpartiet och centerpartiet är att man som ett alternativ till den nu inledda politiken framhåller att vi måste vitalisera marknadskrafterna och minska budgetunderskottet. Samtidigt konstaterar emellertid centerpartiet, i motion 112, att "sedan 1976 har politiken inriktats för decentralisering, flexibilitet och anpassning efter de ekonomiska förutsättningar som faktiskt gäller".

Utskottet kan för sin del konstatera att de partier som i skiftande

konstellationer haft regeringsansvaret under de senaste sex åren i själva verket kommit att föra en politik som avlägsnat oss från flera av dessa mål. Så t. ex. ökade skogslänens andel av landets befolkningstillväxt under 1970-talet varje år fram till 1976. Sedan dess har den gått ned. Under perioden 1970–1976 ökade antalet industrisysselsatta i skogslänen. Åren 1977–1981 förbyttes denna ökning i en ännu större minskning. De regionala obalanserna har således skärpts. Centraliseringen på arbetsmarknaden har ökat.

När det gäller *de sammantagna budgeteffekterna* av ställningstagandena i partimotionerna gör utskottet följande bedömningar. I *motion 99* accepteras vad gäller propositionens förslag på inkomstsidan endast förlängningen av investeringsavdragen, som innebär att inkomstsidan försvagas med ca 1 miljard kronor. De återstående förslagen i propositionen beräknas ge ett nettotillskott på drygt 1 miljard kronor som motionärerna således avstyrker. Förslagen för sysselsättningsskapande åtgärder och hela investeringsprogrammet avvisas av motionärerna. Därmed blir utgifterna i deras alternativ ca 5 miljarder kronor lägre. Detta är emellertid en besparing av utgifter som till stor del är av engångskaraktär, eftersom dessa utgifter inte skulle innebära en varaktig höjning av utgiftsnivån. Sammantaget skulle således motionärernas ställningstagande till propositionens förslag innebära en viss förbättring av budgetsaldot jämfört med regeringens. Detta skulle dock ske till priset av att den öppna arbetslösheten ökar kraftigt. Utskottet vill också kommentera den bedömning av budgetunderskottet som görs enligt motionärernas alternativ. Motionärerna beräknar underskottet till 80 miljarder kronor enligt sitt eget alternativ. Om denna siffra skall jämföras med de 90 miljarder, som propositionen anger som beräknat underskott för innevarande år, måste effekterna på statsskuldräntorna av statsskuldväxlarnas införande och devalveringen också beaktas i motionärernas beräkningar. Den sammanlagda effekten av dessa förändringar beräknas till drygt 6 miljarder kronor. Vidare finns det en del utgifter för industristödet som redan inträffat. Det innebär att inte ens om man omedelbart lägger ned verksamheten skulle man kunna undvika dessa utgifter. Mot denna bakgrund finns det inte fog för påståendet att motionärernas ställningstaganden ger ett budgetunderskott på ca 80 miljarder kronor för 1982/83.

I *motionerna 112* (c) och *120* (fp) avstyrks i huvudsak förslagen i propositionen vad gäller inkomsterna. Förlängningen av investeringsavdraget accepteras emellertid. En höjning av basenheten med 200 kr. föreslås. Utgifterna för sysselsättningsskapande åtgärder och huvuddelen av investeringsprogrammet tillstyrks av motionärerna. Därmed accepterar man utgiftsökningar med ca 5 miljarder kronor. En överslagsmässig bedömning av ställningstagandena i motionerna visar att man förordar en politik, som leder till ett budgetunderskott som är en halv till en miljard kronor större än vad regeringen beräknar. Detta överensstämmer inte med den av motionärerna uttalade målsättningen att budgetunderskottet måste begränsas

samtidigt som det undergräver trovärdigheten av kritiken av regeringens beräknade underskott.

Vänsterpartiet kommunisterna anför i sin *motion 125* att den nuvarande krisen är en följd av hela den historiska utvecklingsprocess som den moderna kapitalismen själv givit upphov till. Utskottet vill här påpeka att de ekonomiska besvärligheterna i den industrialiserade världen har större utbredning än vad motionärerna anger. Så t. ex. kan man peka på de ekonomiska svårigheter som f. n. råder i många kommunistiska industriländer, t. ex. Polens finansiella krisläge. Vad gäller propositionens ekonomisk-politiska strategi och synen på den stora devalveringen andas motionärerna misstro. Man ser devalveringen som en kontraktiv åtgärd. Någon egentlig alternativ väg anvisas däremot inte. Utskottet noterar dock att motionärerna slår fast att "statsskuldens storlek nu börjar att bli sådan att det statliga budgetunderskottet icke kan ökas mer genom ökade utgifter för konsumtion".

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att det inte finns något trovärdigt alternativ till den ekonomiska politik som förordas i proposition 50. Den föregående mittenregeringens politik ledde till sjunkande produktion och sysselsättning. Moderaternas ensidiga inriktning på åtstramningsåtgärder skulle definitivt innebära att målet om full sysselsättning övergavs. Denna väg har prövats i flera länder under de senaste åren. Resultatet känner vi, en arbetslöshet som inte haft sin motsvarighet sedan 1930-talet.

Utskottet noterar att ingen av motionärerna anvisar en ensidig konsumtionsstimulans som en väg ur krisen. En dylik satsning skulle förvärra balansbristerna vad avser bytesbalans och inflation på kort sikt och på litet längre sikt leda till försämrad konkurrenskraft och därmed rasera sysselsättningen.

Efter denna genomgång av det ekonomiska läget, propositionen och partimotionerna är utskottets slutsats: För att bryta den nedåtgående trenden i industrisektorn och hejda spekulationer var det riktigt att göra en kraftig nedskrivning av kronan i oktober. Andra alternativ hade kanske tillfälligtvis också kunnat hejda valutautflödet men försämrat situationen på sikt. Det är viktigt att slå fast att övriga alternativ hade inneburit en ytterligare försämring av sysselsättningsläget. Genom den offensiva devalveringen har vi en möjlighet att uppnå målet full sysselsättning. Vi måste nu se till att konkurrensförbättringen bevaras. Vi måste med kraft bekämpa inflationen och budgetunderskottet. Privat och offentlig konsumtion måste hållas tillbaka till förmån för sparande och investeringar. En sådan inriktning av den ekonomiska politiken anvisas i proposition 50. Något sammanhängande realistiskt alternativ presenteras inte i partimotionerna.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 99 yrkande 1, 112 yrkande 1, 120 yrkande 1 och 125 yrkande 1. Utskottet godkänner vad som anförts i proposition 50 angående momenten 1 och 2.

Vad utskottet här anfört bör ges regeringen till känna.

Övriga motionsyrkanden

I *motion 99* (m) yrkande 7 föreslås att de allmänna investeringsfonderna skall få utnyttjas även för investeringar i marknadsföring och produktutveckling.

Allmän investeringsfond får tas i anspråk för att bestrida dels kostnader avsedda att främja avsättningen utomlands av varor som tillverkats här i riket, dels kostnader för tekniskt och naturvetenskapligt forsknings-och utvecklingsarbete.

Motionärernas önskemål är således till stora delar redan tillgodosedda i lagstiftningen. Vad gäller motionärernas önskemål i övrigt bedömer utskottet avgränsningssvårigheterna så stora att utskottet inte nu kan tillstyrka en sådan förändring i lagstiftningen. Motionens yrkande i denna del avstyrks därför.

Enligt *motion 99* (m) yrkandena 4 och 5 bör riksdagen redan i höst uttala att lagstiftning om kommunalt skattestopp för år 1984 eller andra åtgärder med motsvarande effekt kommer att vidtas.

Utskottet vill här inledningsvis erinra om den redovisning som konstitutionsutskottet gjorde i betänkandet KU 1980/81:22. Grundlagsregleringen av den kommunala självbeskattningsrätten innebär att kommunerna ges en reell frihet att bestämma beskattningens storlek. Eventuella begränsningar måste göras med stor försiktighet. Konstitutionsutskottet drog slutsatsen att ingrepp i kommunernas beskattningsrätt bör undvikas.

Det ekonomiska läget för kommuner och landsting år 1984 är i dag svårt att exakt bedöma, men många faktorer tyder på att det kommer att försämras. Inkomstutvecklingen har avtagit, vilket påverkar tillväxten i skatteunderlaget. Riksdagen beslutade i våras om begränsningar i skatteunderlaget. Devalveringen och höjningen av mervärdeskatten ökar kommunernas utgifter. Genomförs förslagen till höjda ersättningsnivåer i sjukförsäkringen, pensionssystemet och arbetslöshetsförsäkringen samt ökade bidrag till den kommunala barnomsorgen ökar kommunens inkomster till följd av detta.

Utskottet ser det likväl som angeläget att stora ansträngningar görs för att hålla tillbaka ytterligare höjningar av de kommunala skatterna. Enligt utskottets mening bör detta ske på frivillig väg utan ingrepp i den kommunala beskattningsrätten. Den finansiella ställningen varierar kraftigt mellan olika kommuner och landsting. Åtgärder av det slag som föreslås i motionen kommer därför sannolikt att slå blint utan hänsyn till enskilda kommuner och landsting.

Med det anförda avstyrker utskottet de i motion 99 framförda yrkandena om skattestopp och indragning av medel från primärkommuner och landsting.

I *motion 125* (vpk) yrkande 11 begärs att facklig vetorätt skall gälla vid ianspråktagande av medel på särskilda investeringskonton. I propositionen föreslås att samråd bör ske med de lokala fackliga organisationerna. Detta är

en form som praktiserats tidigare i samband med utnyttjande av medel från särskilda vinstkonton. Enligt utskottets mening har denna ordning fungerat tillfredsställande. Utskottet finner därför ingen anledning att frångå förslaget i propositionen och avstyrker således motion 125 vad gäller detta yrkande.

I *motion 183* (vpk) från föregående riksmöte föreslås att samhällsfonder, bestående av en nationell fond och regionala fonder i varje län, inrättas. Dessa fonder skall enligt motionärerna dessutom kompletteras med lokala fackliga investeringsfonder.

Regeringen kommer inom kort att tillsätta expertgrupper för att slutföra det arbete som avbröts i löntagarfondsutredningen 1981. Expertgrupperna får bl. a. till uppgift att utreda den tekniska utformningen av ett vinstdelningssystem, de ekonomiska förutsättningarna för löntagarfondernas placeringspolitik samt vissa organisatoriska frågor som exempelvis hur styrelsen för en fond skall utses. Enligt utskottets mening måste detta utredningsarbete slutföras och remissbehandlas innan man kan ta ställning till hur ett fondsystem skall utformas. Utskottet avstyrker således motion 183.

I *motion 112* (c) yrkande 2 yrkas att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som anförs i motionen om kollektiva löntagarfonders oförenlighet med vår nuvarande sociala och miljömässigt reglerade marknadsekonomi. Enligt utskottets mening bör riksdagen avstå från att göra uttalanden av den arten som skulle kunna uppfattas som att riksdagen vill begränsa åsiktsbildningen i samhället genom att uttala att visst pågående utredningsarbete eller diskussion i demokratiska partier är olämpligt eller inte borde äga rum. Självfallet ingår det i den fria åsiktsbildningen att partier har olika uppfattningar som man vill föra ut, särskilt i kontroversiella frågor. Utskottet anser det olämpligt att man kräver riksdagens ställningstagande mot något som inte framlagts som konkret förslag i riksdagen.

Mot bakgrund av vad som anförts avstyrker utskottet motion 112 i vad avser yrkandet att riksdagen bör göra ett uttalande mot löntagarfonder.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
   att riksdagen med avslag på motionerna 1982/83:99 yrkande 1, 1982/83:112 yrkande 1, 1982/83:120 yrkande 1 och 1982/83:125 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1982/83:50 momenten 1 och 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
2. beträffande *utvidgning av användningsområdet för de allmänna investeringsfonderna*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:99 yrkande 3,

3. beträffande *kommunalt skattestopp för år 1984*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:99 yrkande 4.
4. beträffande *indragning av medel från primärkommuner och landsting*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:99 yrkande 5.
5. beträffande *facklig vetorätt vid ianspråktagande av medel på särskilda investeringskonton*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:125 yrkande 11.
6. beträffande *uttalande om upprättande av samhällsfonder*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:183 yrkande 1.
7. beträffande *uttalande om inrättande av lokala fackliga investeringsfonder*
   att riksdagen avslår motion 1981/82:183 yrkande 2.
8. beträffande *uttalande om kollektiva löntagarfonder*
   att riksdagen avslår motion 1982/83:112 yrkande 2.

Stockholm den 7 december 1982

På finansutskottets vägnar
MATS HELLSTRÖM

Närvarande: Mats Hellström (s), Lars Tobisson (m), Paul Jansson (s), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Per-Axel Nilsson (s), Roland Sundgren (s), Tage Adolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Christer Nilsson (s), Torsten Karlsson (s), Filip Fridolfsson (m), Rolf Wirtén (fp), Carl-Henrik Hermansson (vpk) och Gunnar Nilsson i Eslöv (s).

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Lars Tobisson, Lennart Blom, Tage Adolfsson och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Prognoserna för" och på s. 22 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Den *internationella ekonomiska utvecklingen* präglas inte av något normalt konjunkturförlopp. En del av nedgången förklaras av strukturella faktorer. Den långsiktiga tillväxttrenden tycks ha brutits i många ekonomier, samtidigt som flertalet västländer inte längre är villiga att acceptera en inflationsgenererande stimulanspolitik.

Det växande antalet länder med betalningssvårigheter utgör ett hot mot

världsekonomin. Flera statshandelsländer och utvecklingsländer befinner sig i en utsatt position.

Tillväxten för 1982 blir svagare än vad som tidigare förutsetts. För 1983 är utvecklingen mycket osäker. I bästa fall kan en långsam uppgång i de europeiska länderna inledas under senare delen av 1983. Till följd av den låga tillväxten och de alltmer tilltagande protektionistiska tendenserna kan endast en mycket svag ökning i världshandeln förväntas.

Devalveringen hade – som påpekas i motion 99 – kunnat undvikas. Det hade förutsatt oförändrade eller något sänkta arbetsgivaravgifter, fortsatta besparingar i de offentliga utgifterna och uteblivna skattehöjningar.

En devalvering är aldrig offensiv. Inte ens till den del den kan utgöra ett försök att skapa en undervärderad krona är den att betrakta som offensiv på grund av effekterna på inflationen, statens och företagens skulder, budgetunderskott etc. Den bekräftar endast att landet kommit i otakt med den internationella utvecklingen. Sveriges problem är huvudsakligen strukturella. Det är dessa problem som måste angripas. Om så inte sker kvarstår svårigheterna – hur många och hur stora devalveringar Sverige än genomför.

Den kraftiga devalveringen leder på kort sikt till en förbättrad konkurrenskraft i stora delar av näringslivet. Kostnaden för detta är dock en två till tre gånger så hög inflationstakt som i våra viktigaste konkurrentländer.

I Västtyskland beräknas inflationen nästa år bli 3–4 % och i England 5–6 %. Det innebär att mer än halva devalveringsvinsten är förbrukad redan inom ett år. Om ingen omläggning av den ekonomiska politiken sker är risken uppenbar att resterna av den förbättrade konkurrenskraften äts upp under 1984 av den inflation som uppstår genom det växande budgetunderskottet och de ökade skatterna.

Devalveringen innebär i praktiken att statsmakterna befriar arbetsmarknadens parter från deras ansvar för produktion och sysselsättningsutveckling. Därigenom förstärks återigen den rådande föreställningen att den fulla sysselsättningen endast är regeringens ansvar. Allmänheten och arbetsmarknadens parter lockas att se växelkursförändringar som bekväma konfliktlösare.

För att en devalvering skall lyckas krävs att den betraktas som en engångsåtgärd. Med tanke på att detta nu är den femte växelkursjusteringen sedan hösten 1976 kan denna förutsättning inte anses vara för handen.

Utskottet anser att den åtstramning som föreslås i regeringens *krisplan* ensidigt drabbar den privata sektorn. De yrkesaktivas reallöner efter skatt beräknas minska med 5 %. En så stor reallönesänkning hade kunnat undvikas om regeringen istället valt att spara i de offentliga utgifterna.

Regeringens politik innebär att balansbristerna förvärras under 1983. Underskotten växer i statsbudgeten och bytesbalansen. Inflationen ökar och arbetslösheten stiger.

Regeringen angriper inte i propositionen de grundläggande balansbrister-

na i svensk ekonomi. Dessa brister sammanhänger enligt utskottets mening främst med den alltför stora och snabbt växande offentliga sektorn och de alltför höga skatterna. Förslagen i propositionen innebär tvärtom en omläggning av den ekonomiska politiken i riktning mot ökade offentliga utgifter och höjda skatter. Regeringens förslag motverkar därigenom nästan undantagslöst en nödvändig expansion i näringslivet. De omöjliggör därmed också att devalveringen lyckas.

Utskottet delar bedömningen i motion 99 att det är nödvändigt att hålla tillbaka de offentliga utgifts- och skatteökningarna. De föreslagna nya skatterna och avgiftshöjningarna avstyrks därför. Samtliga förslag till utgiftsökningar, med undantag för flerbarnsstödet, avstyrks likaså. Höjningen av flerbarnstilläggen bör finansieras genom minskade livsmedelssubventioner.

Utskottet anser, att de offentliga utgifterna maste frysas på nuvarande nivå för att bevara vår politiska handlingsfrihet och för att bördan på framtida generationer inte skall bli alltför stor.

Regeringens förslag medför ett *budgetunderskott* för innevarande budgetår på minst 90 miljarder kronor. Enligt utskottets mening är detta helt oacceptabelt. Budgetåret 1981/82 var underskottet 68 miljarder kronor. Ökningen med minst 22 miljarder kronor är den största någonsin under ett enskilt budgetår.

Om inte budgetunderskottet nedbringas kan vi inte komma tillrätta med obalansen gentemot omvärlden. Budgetunderskottet innebär också en stor börda på framtida generationers levnadsstandard genom den gigantiska räntebörda som skickas vidare till nästa generation.

Att budgetunderskottet ökar så dramatiskt med regeringens politik är enligt utskottet mycket allvarligt genom de finansiella spänningar som uppstår när underskottet skall finansieras. En ökad del av underskottet kommer att finansieras genom upplåning i företagen – samma företag som genom sin expansion skall föra Sverige ur krisen. Företagens vilja att investera kommer att hämmas när de istället kan – och av regeringen förväntas – köpa högavkastande statspapper. Om inte budgetunderskottet kan bringas under kontroll är risken därför överhängande att hela regeringens strategi faller.

Utskottets ställningstagande till de utgifts- och skattehöjningar som föreslås i proposition 50 följer motion 99 och medför därmed ett budgetunderskott på cirka 80 miljarder kronor för 1982/83. Hade riksdagen godtagit de besparingar som föreslogs i en moderat partimotion i våras, hade budgetunderskottet stannat vid cirka 75 miljarder kronor.

När delvalveringen nu är ett faktum är besparingar i de offentliga utgifterna ännu viktigare än tidigare. Annars kommer devalveringsvinsterna att försvinna inom loppet av ett par år. Med en kraftig åtstramning av den offentliga sektorn ser utskottet en chans att vi kan åstadkomma en varaktig konkurrenskraftsförbättring.

Regeringen räknar med att *inflationen* skall bli 10–11 % 1983. Prognosen förutsätter dock 0 % i avtalsmässiga lönehöjningar. Även om en förlängning av innevarande avtal vore önskvärd är det enligt utskottet mindre troligt att en sådan kommer till stånd.

Om man därtill lägger den inflationsrisk som ligger i budgetunderskottets likviditetseffekter på kreditmarknaden förefaller det omöjligt att inflationen stannar vid 10–11 %.

Stigande priser skapar ökad osäkerhet och försvårar företagens investeringsbeslut. Effektiviteten i ekonomin försämras genom att prisrelationerna mellan varor och tjänster förrycks. En ökad inflation leder också till snedvridna effekter på inkomst- och förmögenhetsfördelningen. 1970-talets erfarenheter visar dessutom att en snabb inflation minskar våra möjligheter att hålla sysselsättningen uppe. Enligt utskottets mening måste vi få ned inflationstakten för att få bukt med arbetslösheten. Detta kräver bl. a. minskat budgetunderskott.

Även om den öppna *arbetslösheten* enligt oktobermätningen minskat påtagligt sedan september finns det anledning att vara oroad över den kommande utvecklingen. Regeringen förutspår att arbetslösheten kommer att uppgå till 3,5–4,0 % under nästa år. Enligt utskottets mening är detta till stor del en effekt av den mycket kraftiga åtstramningen av den privata konsumtionen. Redan nu signaleras från allt fler håll varsel om permitteringar inom den privata tjänstesektorn.

Det är också sannolikt att den del av vår ekonomi som är utsatt för utländsk konkurrens inte i någon högre grad kan tillgodogöra sig effekterna av det genom devalveringen förbättrade kostnadsläget. Denna förbättring motverkas av en lång rad skattehöjningar, vinstavsättningar och andra tvingande likviditetsindragningar för företagen. Politiken hindrar därför lönsamma företag från att expandera vilket också sätter sin prägel på sysselsättningsutvecklingen.

I detta läge föreslår regeringen att arbetsmarknadspolitiken i realiteten skall fungera som "städgumma" efter en ekonomisk politik som slår ut arbetstillfällen i företagen.

Enligt utskottets uppfattning måste den statsfinansiella situationen få konsekvenser för arbetsmarknadspolitiken. Antalet anställda via AMS kan inte fortsätta att växa när detta resulterar i växande budgetunderskott och miljardlån utomlands.

Att, som regeringen gör, isolera arbetsmarknadspolitiken från den ekonomiska politiken och göra "arbetstillfällen" inom AMS-verksamheten till ett självändamål är föråldrat. Arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan lindra arbetslösheten vid en tillfällig konjunktursvacka och underlätta strukturomvandlingen men de kan aldrig bota Sveriges djupgående strukturella problem och bli en huvudingrediens i sysselsättningspolitiken. Utskottet avvisar därför regeringens förslag i detta avseende.

Den höga ungdomsarbetslösheten är särskilt allvarlig. Utskottet ser därför

positivt på det i motion 99 angivna programmet för att minska ungdomsarbetslösheten. Programmet kostar mellan 100 och 200 milj. kr. Det finansieras genom att regeringen utnyttjar kvarstående medel inom ramen för finansfullmakten (175 milj. kr.) samt med de resurser kommunerna redan erhållit för att bekosta verksamheten med de så kallade ungdomsslussarna (100 milj. kr.).

Skattepolitiken är av avgörande betydelse för att återställa balansen i den svenska samhällsekonomin. Den socialdemokratiska högskattepolitiken är enligt utskottets mening en av huvudorsakerna till obalansen i den svenska ekonomin. Fram till 1976 hade Sverige ett snabbt stigande skattetryck. Skattesystemets brister blev alltmer uppenbara. Den borgerliga skattepolitiken efter 1976 innebar att skattetrycket hölls i stort sett oförändrat.

Den politik som regeringen nu slår in på kommer återigen att medföra ökade skatter för företag och privatpersoner.

Regeringens oro över att *näringslivets investeringar* fallit är berättigad. Det är positivt att regeringen inser att förklaringen till detta ligger i näringslivets dåliga lönsamhet. Men trots detta föreslår regeringen en nästan planmässig försämring av villkoren för företagsamheten i Sverige.

De kraftiga skattehöjningar som föreslås i propositionen för 1983 kommer – om de genomförs – att få starkt negativa effekter på svenskt näringsliv. Det finns ingen skatt som inte direkt eller indirekt påverkar företagens kostnadsläge negativt. Av detta följer att alla tänkbara skattehöjningar dämpar tillväxten i det privata näringslivet. Devalveringens gynnsamma effekter på företagens konkurrenskraft och vinstsituation bromsas enligt utskottet effektivt om skattehöjningarna genomförs. Regeringens skattehöjningar skulle därmed slå hårt mot den industriella expansion som man säger sig vilja ha. Utskottet motsätter sig därför bestämt alla förslag till skattehöjningar.

Av de investeringsstimulanser som föreslås i propositionens underavsnitt om skattepolitiken tillstyrker utskottet – i överensstämmelse med motion 99 – förlängningen av investeringsavdraget och frisläppandet av de allmänna investeringsreserverna. Utskottet har heller inga invändningar mot det fortsatta frisläppandet av de allmänna investeringsfonderna.

Regeringens *investeringsprogram* är enligt utskottets mening i stort sett ett traditionellt temporärt stöd till sysselsättningen inom byggsektorn. I likhet med många andra anläggningsarbeten innebär programmet typiskt lågeffektiva beredskapsarbeten. Ett bra sätt att öka byggnadsinvesteringarna i små- och fritidshus vore istället att återta beslutet om begränsning av underskottsavdragen.

Utskottet anser att det nuvarande budgetläget och de starkt negativa effekterna på samhällsekonomin av ett ökat budgetunderskott medför att det inte finns något statsfinansiellt utrymme för att genomföra något av de föreslagna investeringsprojekten. Regeringen bör istället i budgetpropositionen återkomma med bättre underbyggda projekt, som kan bidra till en

positiv utveckling av samhällsekonomin.

Förslagen i motionerna 112 och 120 skiljer sig i vissa delar fördelaktigt från propositionen men innebär enligt utskottets mening varken ett tillräckligt bestämt avståndstagande från regeringens förslag eller någon helt klar omläggning av den ekonomiska politiken i marknadsliberal riktning. Motion 125 går i sina socialistiska strävanden längre än propositionen.

dels utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:50 momenten 1 och 2 samt motionerna 1982/83:112 yrkande 1, 1982/83:120 yrkande 1 och 1982/83:125 yrkande 1 godkänner vad som förordas i motion 1982/83:99 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Nils Åsling (c), Rolf Rämgård (c) och Rolf Wirtén (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Prognoserna för" och på s. 22 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Den internationella situationen

För ett litet men högt industrialiserat land som Sverige, med extremt stor utrikeshandel, har den internationella ekonomiska situationen avgörande betydelse för den ekonomiska politikens utformning. Den svenska välfärden bygger i avgörande grad på att vi deltar i ett fritt utbyte av varor och tjänster över gränserna. Vi måste därför med all kraft motverka de protektionistiska tendenserna som finns i vår omvärld.

Under tiden från det andra världskrigets slut fram till i början av 1970-talet utvecklades världsekonomin på ett för oss mycket gynnsamt sätt. Vi drog nytta av den fortgående liberaliseringen och den snabba tillväxten av världshandeln.

Dessa gynnsamma betingelser upphörde i början av 1970-talet. Den ekonomiska aktiviteten i industriländerna har sedan dess varit svag. Som ett resultat härav har världshandeln utvecklats långsammare. De internationella betingelserna för den svenska ekonomin har därför på ett dramatiskt sätt förändrats sedan början av 1970-talet. Den mest markanta förändringen är de kraftigt höjda oljepriserna. Oljepriset som 1973 uppgick till 2.46 dollar per fat låg 1981 på ca 34 dollar. Oljekostnaden för Sverige har ökat från drygt 3 miljarder kronor motsvarande 9 % av exporten år 1972 till 34 miljarder kronor, motsvarande nära 24 % av exporten 1981.

Ungefär samtidigt med den första oljechocken inträffade också andra förändringar i världsekonomin, bl. a. i form av en i vissa branscher starkt ökad konkurrens från de nyligen industrialiserade länderna i sydostasien. De förändrade pris- och konkurrensförhallandena på världsmarknaden medförde att en stor del av den svenska industrins kapitalstock blev föråldrad.

Den i stort sett konstanta konjunkturnedgång som västvärlden befunnit sig i efter den första oljekrisen 1973, förvärrad med den andra oljekrisen 1979, har lett till ekonomiska problem i så gott som alla industriländer. Arbetslösheten ligger i genomsnitt på ca 8 %, i många länder t. o. m. över 10 %. Alla regeringar möts av samma ekonomiska verklighet.

I början av 1982 fanns vissa tecken som tydde på att en mer positiv ekonomisk utveckling successivt skulle inträffa under loppet av 1982 och ytterligare förstärkas under 1983. Efter vissa ansatser till en konjunkturförbättring i Västeuropa under den första delen av 1982 kom emellertid dessa tendenser att brytas under sommaren 1982.

Utvecklingen hittills under andra halvåret 1982 har inneburit kraftiga försämringar. Mycket pekar nu på att tillväxten i industriländerna för helåret 1982 blir negativ. Under 1982 kan man räkna med en försiktig uppgång i USA, kanske i storleksordningen 2 à 3 procent på helårsbasis. Frågan är emellertid huruvida den amerikanska uppgången verkligen kommer att ge någon draghjälp för Europa eller om recessionstendenserna där, förstärkta av den finansiella krisen i öst- och u-länder som håller tillbaka dessas importefterfrågan, istället kommer att "svälta ut" en amerikansk uppgång. Framför allt Västtyskland, som är Europas mest betydelsefulla industriland, kommer sannolikt att utsättas för fortsatta tendenser till konjunkturavmattning. Om man studerar de viktigaste komponenterna i BNP i de västeuropeiska länderna finner man knappast några starka impulser till ökad tillväxt någonstans, vare sig inom konsumtionen, investeringarna eller exporten. Man får nog räkna med en tillväxttakt på maximalt ca 1 procent i Västeuropa för 1983. Vad som händer 1984 är mot denna bakgrund en öppen fråga.

Möjligheterna att genom devalveringar förbättra bytesbalansen har minskat. En hög grad av internationell arbetsfördelning inom tillverkningsindustrin medför att insatsvarukostnadernas stegring vid sänkt valutakurs "äter upp" en betydande del av den nominella konkurrensförbättringen. Protektionismen växer i vår omvärld. Det är därför angeläget för ett land som Sverige att inte försöka övervälta sina ekonomiska problem på andra länder.

Den ekonomiska utvecklingen i Sverige

Situationen när den första trepartiregeringen tillträdde 1976 karaktäriserades av två grundproblem. Dels hade vi en kostnadskris beroende på att avtalsrörelsen 1975/76, där den offentliga sektorn varit löneledande, gett alldeles för höga lönepåslag. Detta kombinerat med höjda arbetsgivaravgif-

ter hade på två år gett en fyrtioprocentig ökning av arbetskraftskostnaderna.

Det andra huvudproblemet var en strukturkris för flera av den svenska industrins basnäringar malm, stål, skog och värst av allt varven. På en rad områden var det nödvändigt med åtgärder för omstrukturering.

I huvudmålsättningen i regeringspolitiken har varit att upprätthålla en hög sysselsättning. När jämförbara länder, oavsett politisk färg på regeringarna, hade dubbelt eller tredubbelt så hög arbetslöshet lyckades Sverige hålla nere arbetslösheten kring 3 %, dvs. detsamma som den socialdemokratiska regeringen hade omkring 1972.

Denna politik kunde förenas med en antiinflationspolitik. Efter det att inflationen 1980 varit över 13 % sjönk den 1981 under 10 %. 1982 låg prognosen före regeringsskiftet på 7–8 %. För 1983 bedömde OECD att inflationen skulle kunna sjunka till 5–6 % om mittenregeringens politik fullföljdes. Internationellt hade vi från att ha legat bland de sämst placerade länderna 1980 avancerat till en placering ungefär i mitten av "inflationsligan".

Ett tredje inslag i politiken var att förbättra ekonomins produktionsförmåga. Den viktigaste åtgärden var den skattereform som centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna enats om. Sänkta marginalskatter och avdragsbegränsning skulle göra det mer lönande att arbeta och mindre lönande att spekulera.

Som ett led i hanteringen av svensk ekonomi har också andra viktiga strukturella problem angripits. Ett exempel är lindringen av dubbelbeskattningen på aktier. Effektivare arbetsförmedling och mer yrkesinriktad utbildning för arbetslösa i syfte att avhjälpa bristen på yrkeskunnig arbetskraft i konjunkturuppgång är ett annat exempel. Vidare har en ny anställningsskyddslag genomförts som öppnat generella möjligheter till provanställning och visstidsanställning vid arbetstoppar. Prisregleringen har också i princip avvecklats.

För det fjärde satsade mittenregeringen på att stimulera forskning, utveckling och nyföretagande. Där lades extra tonvikt vid att förbättra de små och medelstora företagens förutsättningar.

En femte del av den ekonomiska politiken var återhållsamhet med den offentliga sektorns tillväxt i såväl stat som kommuner.

Den kommunala volymökningen pressades tillbaka och för 1982 var målsättningen högst 1 %. Även om kommunerna ännu inte uppnått detta var de på god väg. 1981 var volymökningen ca 3 % och 1982 bedöms den bli 1,4 %. Det skall jämföras med 5–6 % årligen under 1970-talet. Som ett naturligt resultat har också de kommunala skattehöjningarna nu kommit ner till en mycket låg nivå.

På den statliga sidan inriktades politiken på att budgetunderskottet skulle dämpas. För budgetåret 1981/82 blev resultatet ./. 68 miljarder kronor mot beräknat ./. 76 miljarder kronor. För 1982/83 kunde regeringen vid den

reviderade finansplanen i april 1982 sänka det beräknade underskottet från 83 miljarder kronor till 76 miljarder kronor.

Den socialdemokratiska regeringens politik

Riksbankens statistik över valutautflödet under 1982 visar att den socialdemokratiska devalveringen enbart var ett resultat av förväntningarna på en socialdemokratisk politik. Valutautflödet under 1982 motsvarade fram till mitten av september så gott som exakt underskottet i bytesbalansen. Under hela augusti månad fanns över huvud taget ingen valutaoro i Sverige. Inte heller fanns något onormalt valutautflöde under de två första veckorna i september. Det var först några dagar före valet, när opinionsinstituten förutspådde en socialdemokratisk seger, som valutan började strömma ut. Så snart valresultatet var ett faktum ökade utflödet lavinartat. Under första veckan i oktober var det upp i 2,7 miljarder kronor mot 0,4 miljarder kronor per vecka, som varit genomsnittet under 1982 för mittenregeringen. I det läget tvingades socialdemokraterna devalvera. En fem-sexprocentig devalvering hade varit tillräcklig även i denna situation. Istället klippte man till med 16 %.

För att en devalvering skall lyckas krävs minst tre förutsättningar. Den första och viktigaste är att det finns en efterfrågan på den internationella marknaden som kan suga upp en ökad svensk produktion. Som angivits ovan tyder de senaste internationella tecknen på raka motsatsen. Att i det läget gå ut och priskonkurrera kan visa sig hart när omöjligt.

För det andra krävs att huvudkonkurrenterna inte sätter in motåtgärder. Mittenregeringens devalvering hösten 1981 hade sådan internationell förståelse att några motåtgärder inte skedde. Den socialdemokratiska devalveringen däremot har mötts av stor internationell misstänksamhet och kritik. Vissa konkreta motåtgärder har också redan satts in.

Den tredje förutsättningen för en meningsfylld devalvering är att inga grupper kräver kompensation för den realinkomstförsämring som är en oundviklig följd av en devalvering. Regeringens redan beslutade eller aviserade åtgärder – devalvering, momshöjning och dess följdeffekter t. ex. i form av kommunalskattehöjningar – kommer att leda till en kraftig reallönesänkning under 1983.

Risken är påtaglig att även om det blir ett lågt löneavtal 1983, blir trycket från en kraftig reallönesänkning så hårt att organisationerna trots allt kräver kompensation 1984. Sker detta är de långsiktiga möjligheterna som en devalvering ger bortspelade.

Devalveringens omedelbara effekt är en försämring av bytesförhållandet. Konjunkturinstitutet räknar med att handelsbalansen försämras under 1982 och 1983 med ca 10 miljarder kronor på grund av höjda importpriser och sänkta exportpriser.

För att uppväga detta krävs en mycket stor volymökning av exporten. Den

internationella utvecklingen f. n. synes knappast ge några sådana möjligheter, eftersom det är mycket svårt att öka försäljningsvolymerna i det korta perspektivet när världshandeln nästan inte expanderar alls.

En annan direkt följd av devalveringen var att räntekostnaderna för statens utlandsskuld steg med ca 1,5 miljard kronor. Även för det svenska näringslivet ökade räntekostnaderna kraftigt för deras utlandslån.

Kostnaderna för kommunsektorn av regeringens åtgärder inom valuta- och beskattningsområdet torde uppgå till ca 5 miljarder kronor. Om kostnadsökningen fullt ut tillåts slå igenom i form av höjd utdebitering måste utdebiteringen höjas med ca en krona och fyrtio öre (1:40).

Om kommunernas och landstingens nuvarande goda finansiella situation gör att kostnadsökningarna inte behöver slå igenom i direkta skattehöjningar redan 1983, lär sådana höjningar emellertid knappast gå att undvika för 1984. Till detta kommer också att den socialdemokratiska regeringen nu avser tillåta kommunerna en dubbelt så hög volymökningstakt, 2 % istället för mittenregeringens riktvärde på 1 %. Enligt utskottets uppfattning måste åtgärder vidtas som även framöver begränsar den kommunala expansionen till 1 %.

Devalveringen ger med nödvändighet en kraftigt höjd inflation.

Regeringen bedömer att den svenska inflationen under 1983 kan bli cirka 11 %. Detta är sannolikt en klar underskattning. Bl. a. bygger det på en förutsättning om noll-avtal på arbetsmarknaden. Buden som nu lagts från arbetsmarknadens parter tyder inte på att ett sådant avtal är möjligt att uppnå. En realistisk bedömning pekar snarare på en inflation på 12–15 %.

Såsom den samlade socialdemokratiska ekonomiska politiken läggs upp är risken påtaglig att vi får en permanent högre pris- och kostnadsstegringstakt, som riskerar att leda fram till en ny devalvering, ännu högre inflation, etc. i en ond cirkel.

En faktor av viss betydelse är hur företagens och hushållens förväntningar påverkas. Där tyder erfarenheterna på att tal om en s. k. engångsinflation inte har stor trovärdighet. Förväntningarna påverkas i större utsträckning av dels den aktuella prisstegringstakten, dels av vilka åtgärder som sätts in. De faktiska åtgärder som regeringen föreslår är emellertid inte av den art att de leder till en förväntad lägre framtida inflationstakt.

Den föreslagna höjningen av mervärdeskatten får en omedelbar effekt i form av höjda priser. Denna prishöjning på ca 1 % i konsumentledet kommer ovanpå den redan kraftigt höjda inflationstakt som devalveringen innebär. Den föreslagna höjningen av arbetsgivaravgiften på 0,5 % verkar på samma sätt höjande på företagens kostnader och inflationstakten.

Inflationen drabbar särskilt hårt barnfamiljerna. Därför har den socialdemokratiska regeringen föreslagit höjda barnbidrag, höjda studiebidrag och höjda livsmedelssubventioner. Kostnaden blir totalt en miljard. Trots detta ger höjningarna bara en mycket ringa kompensation för barnfamiljerna för

den fördyring som regeringen själv åstadkommer.

En ytterligare effekt av socialdemokraternas inflationspolitik är att grundförutsättningen för den stora skattereformen revs bort. När de tre partierna enades om reformen var de också överens om att föra en antiinflationspolitik. Därför ansåg centern och folkpartiet det rimligt att låsa indexskyddet i skatteskalan till i genomsnitt 5,5 % per år. Denna förutsättning har nu bortfallit.

Syftet med devalveringen var att öka industriinvesteringarna och förbättra industrisysselsättningen. Som framgått ovan är det ytterst osäkert om detta kan uppnås.

Som komplettering till devalveringen läggs ett investeringsprogram för kommunikationer, bostäder, energianläggningar m. m. på totalt 3 miljarder kronor.

För regeringens politik spelar offentliga investeringar och offentligt initierade investeringar en betydande roll. Investeringar är emellertid inte under alla förhållanden av godo. Det är bara lönsamma investeringar, dvs. sådana som på sikt ger intäkter som täcker investeringskostnaderna, som bidrar till saneringen av svensk ekonomi. Investeringar är som regel ett resultat av kapacitetsbrist och goda framtidsutsikter. De måste bygga på insikter om marknader och marknadsutveckling. Det begränsar statsmakternas möjligheter att kommendera eller locka fram investeringar i ett läge när kapacitetsutnyttjandet i många företag är förhållandevis lågt och framtidsutsikterna ovissa. Risken för felinvesteringar är då mycket stor. Det kan på sikt visa sig kostsamt för samhällsekonomin.

Det finns skäl att överväga en vidgning av det konventionella investeringsbegreppet, dvs. investeringar i byggnader och maskiner, till att också omfatta bl. a. forskning och utveckling samt marknadsföring. Då visar det sig att tillbakagången i de friska delarna av svensk industri är mindre dramatisk än man från socialdemokratiskt håll vill göra gällande. Nedgången sedan mitten av 1970-talet beror huvudsakligen på minskade investeringar i tunga basindustrier. Investeringsnivån i dessa drevs i mitten av 70-talet tillfälligt upp till en alltför hög nivå. Åtskilliga av dessa investeringar har inte heller varit till gagn för svensk ekonomi, tvärtom.

De energipolitiska beslut som tagits 1976–82 har inneburit att den tidigare centralistiska och koncentrationsinriktade socialdemokratiska energipolitiken successivt förändrats. Ytterligare insatser måste dock göras för att vi skall uppnå de fastlagda målen. En effektiv energianvändning förutsätter bl. a. hushållning med energikvalitet. Målsättningen att på ett miljövänligt sätt styra över energisystemet mot användning av förnybara energikällor är för sitt förverkligande beroende av en medveten hushållning i energianvändningen.

Under de senaste åren har också oljeanvändningen minskat betydligt och är idag lägre än vad som i energipropositionen 1980/81:90 anges som målsättning för 1985. Introduktionen av inhemska energikällor är vidare en

viktig motor för svensk ekonomi. Här finns stora sysselsättningsmöjligheter, vilka dessutom får en positiv regionalpolitisk effekt eftersom de nytillkommande arbetstillfällena främst lokaliseras till regioner med en sviktande arbetsmarknad.

Devalveringen i sig innebär en kraftig reallönesänkning. Höjningen av momsen och arbetsgivaravgiften betyder en ytterligare nedpressning av hushållens reallöner och därmed den efterfrågan som härrör från deras arbetsinkomster. Det samhällsekonomiskt riktiga vore istället att öka den del av efterfrågan som kommer från arbetsinkomsterna.

Denna kraftiga nedpressning av den inhemska efterfrågan kommer att leda till en omedelbar stor ökning av arbetslösheten. I det läget är det oundvikligt att regeringen tvingas gå in med kraftiga ytterligare sysselsättningsåtgärder för att hålla nere den öppna arbetslösheten. De extra arbetsmarknadspolitiska åtgärderna belöper sig till 3,7 miljarder kronor.

Med en fortsättning av mittenregeringens politik hade någon devalvering inte framtvingats. Mittenregeringen hade därför *inte* dragit på sig en hel rad stora utgifter som socialdemokraternas inflationspolitik nu gjort oundvikliga.

Budgetunderskottet måste begränsas

Den tillväxttakt som skulle krävas för att man utan nedskärningar i de offentliga utgifterna skall få se ett minskande budgetunderskott överstiger den som uppnåddes under 1960-talet. Det är osannolikt att dessa kommer att återkomma under 1980-talet. Regeringens strategi är därför dömd att misslyckas.

Till det kommer att det ökade budgetunderskottet i sig kommer att hämma den tillväxt som eftersträvas. Växande budgetunderskott skapar inflation, hög ränta och minskat utrymme för industrins investeringar. Mot den bakgrunden är det ett nödvändigt inslag i en offensiv ekonomisk politik att förhindra att budgetunderskottet ökar i reala termer.

Den socialdemokratiska regeringen beräknar nu att budgetunderskottet för innevarande budgetår 1982/83 kommer att bli 90 miljarder kronor. Detta skall ses mot bakgrund av att underskottet för förra budgetåret blev 68 miljarder kronor och att riksdagen i juni beräknade årets underskott till 76 miljarder kronor. Budgetunderskottet tillåts alltså öka med 22 miljarder kronor jämfört med förra året.

Utgiftsökningarna kan i huvudsak uppdelas i fyra delar:

- sådana som är en direkt följd av devalveringen och inflationspolitiken
- sådana som är en indirekt följd av samma politik, nämligen utgifter för att begränsa ökningen av arbetslösheten till följd av den hårda åtstramning som nu sker
- stora nya kapitaltillskott till de statliga företagen
- ofinansierad del av de fyra s. k. vallöftena.

När de internationella räntorna nu tenderar att sjunka skulle det sannolikt kunna bli utrymme även för en svensk räntesänkning om mittenregeringens politik fullföljts. En sådan räntesänkning skulle haft långsiktiga positiva effekter på sysselsättningen och kunnat ge nya arbetstillfällen på den ordinarie arbetsmarknaden.

Socialdemokraterna har påstått att de avser finansiera vallöftena fullt ut. Momshöjningen påstås ge 4,5 miljarder kronor. När momsen sänktes lika mycket för ett år sedan beräknade finansutskottet kostnaden till 3 miljarder kronor. Även om man inräknar penningvärdeförändringen och en viss osäkerhetsmarginal kan det allvarligt ifrågasättas om inte den socialdemokratiska regeringens förhoppningar att momshöjningen skall ge 4,5 miljarder kronor är grovt överdrivna.

Utskottet vill också peka på att när inkomstskattereformen skulle finansieras så ansågs 2 procentenheter löneavgift krävas för att täcka ett inkomstbortfall om ca 3 000 milj. kr., medan den socialdemokratiska regeringen nu gör gällande att 0,5 procentenhet av arbetsmarknadsavgiften ger täckning för utgifter om 1 500 milj. kr.

I verkligheten saknas det sannolikt inte 300 milj. kr., som regeringen medger, utan 1–2 miljarder kronor innan vallöftena är helfinansierade.

I det här sammanhanget gör utskottsmajoriteten ett mycket anmärkningsvärt påstående i sitt yttrande FiU 1982/83:2y över proposition 1982/83:55. Där påstås på sid 3: "I de nu föreliggande kalkylerna i propositionen har inte antagits att konsumtionsvolymen påverkas av skattesatsens höjning." Detta skall jämföras med vad som står i själva propositionen på sid 24: "Den nu förordade höjningen innebär med beaktande av beräknade ändringar av konsumtionsvolymen och konsumtionsvärdet en årlig intäktsökning om ca 4 500 milj. kr."

Utskottsmajoritetens motiv i ovannämnda yttrande ("hushållens köpkraft hålls uppe av de förbättringar som föreslås i de olika bidragssystemen") till att konsumtionsvolymen inte skulle påverkas står sakligt på svag grund. Pensionärernas marginella konsumtionsbenägenhet är betydligt lägre än genomsnittskonsumentens. En överföring av köpkraft från genomsnittskonsumenterna till pensionärerna är därför inte neutral när det gäller påverkan på den allmänna efterfrågan.

Dessutom måste beaktas att den kraftiga devalveringen på 16 % i sig sänker den svenska efterfrågan kraftigt. I regeringens proposition har minskningen av den privata konsumtionen beräknats till 2 %. Detta minskar skattebasen för moms med ca 6 miljarder kronor, vilket innebär drygt 1 miljard kronor mindre i momsintäkter jämfört med den konsumtionsnivå, som var aktuell för beräkningarna av effekterna av momssänkningen hösten 1981.

Sammanfattningsvis skulle alltså, om mittenregeringen fått fullfölja sin politik, storleksordningen på budgetunderskottet för 1982/83 fortfarande kunnat vara i stort sett det riksdagen uttalade i våras.

I och med devalveringen, som nu är ett faktum, uppkommer vissa utgiftsökningar som eljest blivit obehövliga.

I partimotionerna 112 och 120 avvisas å ena sidan vissa skattehöjningar och förordas en förändring av inkomstskatten, som innebär något lägre skatteinkomster än socialdemokraternas alternativ. Å andra sidan avvisar man avdragsrätt för fackföreningsavgifter och vissa delar av det i propositionen föreslagna investeringsprogrammet. Man avser vidare att nu bara anvisa medel till de investeringar som beräknas ske under innevarande budgetår och förorda lägre kapitaltillskott till de statliga företagen. Beaktar man dessutom, som utskottet visat ovan, att kostnaderna för regeringens vallöften vida överstiger den föreslagna finansieringen, leder detta alternativ sammantaget till ett lägre budgetunderskott än regeringens förslag.

Den ekonomiska politiken under de kommande åren måste enligt utskottets mening utformas med utgångspunkt från att skattetrycket inte kan skärpas. För att förhindra att budgetunderskottet i det läget fortsätter att öka är det nödvändigt att hålla tillbaka de offentliga utgiftsökningarna. Långsiktigt måste de anpassas till den allmänna ekonomiska tillväxten.

För kapitalmarknadens utveckling är en begränsning av budgetunderskottets tillväxt av största betydelse. Budgetunderskottet tenderar bl. a. att driva upp räntenivån. Både härigenom och genom s. k. utträngningseffekter riskerar det att hålla tillbaka investeringarna. Budgetunderskottet måste därför nedbringas. I takt med att det sker bör också kreditmarknadsregleringen avvecklas. Även i övrigt måste politiken inriktas på ytterligare vitalisering av marknaderna.

Den ökning av de offentliga utgifterna som de socialdemokratiska förslagen innebär bryter den påbörjade utvecklingen mot kontroll av utgiftsexpansionen. Besparingsåtgärderna under 1980–82 innebar början till en anpassning av utgiftsökningen till tillväxten i hela ekonomin. För att åstadkomma denna anpassning var det nödvändigt att begränsa automatiken i olika utgiftskomponenters expansion. I detta syfte beslutade riksdagen om ett antal besparingsåtgärder. Det gäller bl. a. förslagen om ändringar i beräkningen av basbeloppet, ändringar i sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen samt statsbidragsreglerna till den kommunala barnomsorgen.

Den socialdemokratiska regeringen föreslår nu att dessa beslut rivs upp och att de tidigare gällande reglerna återinförs. Därtill föreslås att ett antal nya bidragsformer införs på bostadsmarknaden och som nämnts att kommunernas expansionstakt kan öka från tidigare målsatta 1 % till 2 % per år. Konsekvenserna av dessa förslag skulle bli att den offentliga utgiftsexpansionen ökar på ett mycket oroande sätt, inte bara omedelbart utan via automatiken även i framtiden.

Regeringens uppfattning är att en sådan utgiftsexpansion inte skulle ha några skadliga verkningar på den svenska samhällsekonomin om de höjda utgifterna finansieras genom höjda skatter. Utskottet delar inte denna

uppfattning. De negativa verkningarna på den svenska ekonomin av en ytterligare höjning av skattetrycket är betydande.

Räntebetalningarna på statsskulden är den post som växer snabbast bland de offentliga utgifterna och med total automatik. Räntorna är redan nu den näst största utgiftsposten och kommer inom kort att vara den största.

För varje år som underskottet i statens budget består ökar räntebetalningarna och med ett snabbt växande underskott ökar ränteutgifterna än snabbare. Detta innebär att det för varje år blir allt svårare att få kontroll över den offentliga utgiftsexpansionen. Varje år som man undviker att ta itu med denna automatiska ökning i utgifterna innebär därmed ytterligare ett steg mot avgrundens brant.

dels utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:50 momenten 1 och 2 samt motionerna 1982/83:99 yrkande 1 och 1982/83:125 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1982/83:112 yrkande 1 och 1982/83:120 yrkande 1 godkänner vad utskottet anfört,

3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med "Prognoserna för" och på s. 22 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Den kris som nu slår mot och i Sverige är inte blott av konjunkturell natur. Vi är inne i en period av långvarig stagnation med växande arbetslöshet, stor inflation, växande statsfinansiella problem, där spekulation och skumraskaffärer alltmer breder ut sig.

Denna period är en följd av den utvecklingsprocess den moderna kapitalismen själv givit upphov till. Kapitalismens tillväxtbetingelser är inte längre så gynnsamma som de var årtiondena närmast efter det andra världskriget. Den stora varuefterfrågan och den kraftiga teknologiska utvecklingen i en period av marknadsexpansion som kännetecknade dessa årtionden har kraftigt försvagats. Imperialismens ekonomiska utplundring i den tredje världen har skapat nationella motrörelser. De stora transnationella koncernerna söker nya vägar att vidmakthålla och stärka sina ställningar i detta läge. Följden blir skärpta motsättningar och en accelererande koncentration av makt och kapital. Med stöd av den nya tekniken, som inom viktiga områden minskar behovet av utbildad arbetskraft, har de transnationella företagen mer kunnat spela ut produktion i vissa enklaver i tredje världen mot sysselsättningen och arbetarklassen i de industrialiserade

kapitalistiska länderna. Kampen mellan olika kapital tilltar internationellt och staterna har börjat föra en politik för att skapa så starka villkor som möjligt för de "egna" multinationella bolagen eller de "utlandskonkurrerande företagen" som dessa ibland kallas. Resultatet av detta är skärpta angrepp på de arbetande från kapital och statsmakt, bl. a. uttryckta i olika former av s. k. svångremspolitik. Men detta skapar åter krympande marknader.

I detta läge växer improduktiva sektorer såsom marknadsföring, kreditmanipulationer och spekulation. Resultatet blir samtidig stagnation, arbetslöshet och inflation.

De stora företagen satsar på en vidareutveckling av den moderna teknologin för att öka sin produktivitet. Detta är deras sätt att söka bevara och stärka sin maktställning. Men när detta inträder i en period som karaktäriseras av en alltmer påtaglig stagnation blir resultatet av en ökad produktivitet en minskad sysselsättning.

Denna situation kan bara mötas genom en medveten och långsiktig ekonomisk politik, vars mål måste vara att underlätta övergången från den kapitalistiska produktionsanarkin till en folkstyrd socialistisk planhushållning. Det krävs en politik för maktförskjutning från storfinansen och andra kapitalistiska kretsar till de arbetande. Det krävs en ny nationell politik som samtidigt har en prägel av att främja internationell solidaritet och tredje världens utveckling i stället för att låta inhemska eller utländska transnationella koncerner tillåts skaffa sig ett allt fastare grepp över vårt lands ekonomi.

En sådan ny politik måste vara aktivt arbetsskapande genom medvetna samhällsinsatser, investerings- och industriprogram för att bekämpa arbetslösheten och försvara landet som industrination. De anställda och samhället måste få ett växande inflytande över investeringar. Skärpt kontroll och restriktivitet måste visas mot kapitalexport och utlandsinvesteringar.

Samtidigt måste föras en politik som – utöver en minskad arbetslöshet – försvarar folkets levnadsstandard och ger en rättvis fördelning av landets produktion.

Led i en sådan politik är en effektiv politik riktad mot den främst av monopolen och spekulationen framkallade inflationen. Progressiviteten i den samlade skatteinbetalningen till stat och kommuner har under en rad år dämpats kraftigt och måste återställas. Det kräver på inkomstskatteområdet att linjen i den nu ändå spruckna skatteöverenskommelsen frångås, vad gäller minskning av marginalskatterna. Det s. k. inflationsskyddet avskaffas. Mervärdeskattens regressiva effekt kan tas bort genom övergång till differentierad moms där siktet bör vara inställt på momsfria livsmedel och lägre moms på vissa oumbärliga varor, men där momsen kan vara högre än nu på vissa umbärliga varor och lyxvaror. Kampen mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet måste skärpas. Förmåner för ett fåtal, som t. ex. representationsavdragen, bör avskaffas, skatten på stora förmögenheter bör

höjas. En omsättningsskatt bör införas på aktiehandeln. En hyres- och bostadspolitik måste föras som i första hand sätter stopp för hyreshöjningarna, men som möjliggör en sänkt hyresnivå. För en rättvis fördelning av vinsterna av en ökad produktivitet måste en förkortning av arbetstiden till sex timmars arbetsdag påbörjas.

I regeringens proposition 1982/83:50 ställs vissa konkreta förslag som inte står i motsättning till en sådan långsiktig och medveten inriktning av den ekonomiska politiken. Däremot är regeringens strategiska perspektiv ett helt annat och därtill alltför begränsat. Regeringens huvudstrategi syns inte motverka den tilltagande transnationaliseringen av de kapitalistiska företagen och syns inte heller syfta till en ökad planmässighet för den ekonomiska utvecklingen.

I regeringens politik ställs höga förväntningar på den genomförda devalveringen. Detta är liktydigt med att exportföretagen skall stimuleras att utgöra drivmotorn i en önskad ekonomisk expansion. Härigenom motverkas inte Sveriges starka utrikeshandelsberoende och transnationaliseringen får understöd, enär de stora exportföretagen genomgående är av transnationell karaktär.

Det är enligt utskottets mening ytterst osäkert om devalveringen verkligen kommer att få de gynnsamma effekter som regeringen hoppas på. Efterfrågeläget i omvärlden är för närvarande inte gynnsamt. Flera företag har också deklarerat att de icke ämnar sänka sina priser som följd av devalveringen. Många exportföretag har en stor importandel i sin produktion. Många företag har dessutom omfattande utländska lån. Dessutom bedriver flera betydande exportföretag en verksamhet som också är hemmamarknadsinriktad, och devalveringen verkar klart kontraktivt mot hemmamarknaden. Mycket talar för att sysselsättningseffekterna av devalveringen blir mycket begränsade. Däremot kommer devalveringen att medföra en betydande inkomstomfördelning till vissa av de exportinriktade storföretagen.

Samtidigt kommer devalveringen att innebära en ytterligare sänkning av reallönerna för de lönearbetande och sänkta realinkomster för andra grupper som lever under små omständigheter.

Detta ställer stora krav på fördelningspolitiken. Förslagen om upphävande av besluten om försämringar i sjukförsäkringssystemet, i arbetslöshetsförsäkringen, i den kommunala barnomsorgen och ett återställande av beräkningsgrunderna för basbeloppet är därför riktiga insatser. Men regeringens förslag att finansiera dessa förslag med en allmän höjning av mervärdeskatten är icke fördelningspolitiskt acceptabelt och är en åtgärd som måste betecknas som olycklig också från en allmän ekonomisk politisk utgångspunkt. I motion 1982/83:125 anges däremot finansieringsförslag som har en riktig fördelningspolitisk profil. Dessa förslag har också ett innehåll som är ägnat att motverka spekulation och kapitalflykt från landet.

Regeringen förordar i propositionen vissa åtgärder för att stimulera

produktiva investeringar. Av dessa åtgärder har riksdagen att ta ställning till förslaget om att aktiebolag och ekonomiska föreningar skall betala in 20 % av sin vinst under nästa år till räntelösa konton i riksbanken och att dessa avsättningar görs avdragsgilla om motsvarande belopp avsätts i en särskild investeringsfond. Regeringen förordar att när dessa medel skall tas i anspråk så bör det ske i samråd med de lokala fackliga organisationerna. Utskottet är av den uppfattningen att eftersom dessa avsättningar i realiteten innebär subventioner åt företagen, i ett läge när vinsterna för flera företag ökar genom devalveringens effekter, så kan detta förslag inte godtas med mindre än att de fackliga organisationerna tillförsäkras vetorätt över dessa medels användning. Detta innebär ett godkännande av vad som härom anförs i motionen 1982/83:125 (vpk).

I det akuta läge som vi nu befinner oss, med en mycket hög arbetslöshet, är snabba insatser nödvändiga. Regeringen ställer här vissa förslag i rätt riktning. Dels föreslås ökade resurser för AMS och dels ställs förslag om vissa investeringar i samhällsnyttiga projekt. Även om dessa förslag är begränsade ger de ändå en start på en sysselsättningsskapande aktivitet. Vidare samhälleliga investeringsprogram som erfordras kan behandlas under riksdagens arbete med statsbudgeten för kommande budgetår. Utskottet tillstyrker således regeringens förslag i dessa avseenden, men anser i likhet med vad som påpekas i motion 1982/83:125 av Lars Werner m. fl. (vpk) att regeringens förslag på energiavsnittet bör kompletteras så att de inte får som effekt att försvåra att Sverige blir oberoende av och befriat från kärnkraften. Sådana förslag sammanfattas i den berörda motionen och utvecklas mera i motion 1982/83:126.

Det framgår av det ovanstående att den allmänna strategin för den ekonomiska politiken som förordas i propositionen icke är riktig. Propositionens riktlinjer för inriktningen av den ekonomiska politiken kan därför inte godkännas av utskottet.

I de partimotioner som ställts av de borgerliga partierna, motion 99 (m), motion 112 (c) och motion 120 (fp), förordas uppfattningar om den ekonomiska politiken som långt mer än regeringens avviker från vad utskottet anser att lägets allvar kräver. Dessa motioner, och i synnerhet motion 99 (m), företräder en linje som skulle medföra ökad arbetslöshet, ökad makt åt de enskilda kapitalägarna, en än mer orättfärdig fördelning och fördjupade ekonomiska problem. De allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som dessa motioner förordar och de konkreta förslag de ställer och som tidigare refererats måste därför avvisas av riksdagen.

Däremot råder full överensstämmelse mellan utskottets uppfattning om den ekonomiska politikens allmänna inriktning och vad som därom anförts i motionen 125 (vpk).

I propositionen liksom i partiernas motioner redovisas olika alternativ för *skattepolitiken*. Denna måste givetvis ställas in i bilden av en samlad ekonomisk politik. Därvid måste skattepolitiken dels bidra till en riktig

fördelningspolitik, dels också bidra till finansieringen av nödvändiga statsutgifter. De i propositionen ställda förslagen fyller enligt utskottets mening icke rimliga anspråk ur fördelningspolitisk synpunkt. Höjningen av mervärdeskatten drabbar hårdast befolkningsskikt som redan fått sina realinkomster kraftigt sänkta. Genomförandet av de fyra vallöftena och höjningen av barnbidragen ändrar icke tillräckligt denna bild. En höjning av mervärdeskatten i nuvarande läge har dessutom allmänna ekonomiska verkningar, som står i motsättning till strävandena att öka den ekonomiska aktiviteten och nedbringa arbetslösheten. Samtidigt som utskottet noterar de föreslagna åtgärderna beträffande förmögenhetsbeskattningen m. m. samt minskningen av subventionerna till aktiesparande kan det icke stödja vare sig en höjning av mervärdeskatten eller den utformning av den direkta statsskatten som föreslås. Denna senare innebär skattelättnader framför allt för högre inkomsttagare och strider beträffande sina effekter både mot vad i propositionen sägs om en rättvis fördelning och om nödvändigheten att begränsa budgetunderskottet.

De borgerliga partiernas motioner 99 (m), 112 (c) och 120 (fp) utgår samtliga från att av den tidigare majoriteten genomförda försämringar på det sociala området skall bestå. Förslagen på det skattepolitiska området måste ses mot denna bakgrund. Yrkandena i dessa motioner kan sammantaget icke läggas till grund för en rättvis skattepolitik.

I motion 125 (vpk) framlägges ett alternativ både till propositionens förslag om höjning av mervärdeskatten och till skalor för den direkta statsskatten. Förslagen är följande: 1. En ytterligare höjning av förmögenhets-, arvs- och gåvoskatten i förhållande till propositionens förslag. 2. Slopande av aktie- och skattefondsparandet. 3. Slopande av avdragsrätten vid representation. 4. Särskild skatt på utlandsinvesteringar. 5. Ändrade skatteskalor i den statliga inkomstskatten under 1983 innebärande skattereduktioner till låg- och mellaninkomsttagare.

Dessa skatteskärpningar drabbar i motsats till en höjning av mervärdeskatten stora förmögenheter, höga inkomster, utlandsinvesteringar, lyxkonsumtion. De har alltså en progressiv fördelningspolitisk effekt. De medel som genom dessa skatteförändringar skulle inflyta till statskassan täcker kostnaderna för återställandet av de i detta sammanhang aktuella reformerna, beräknade på ett riktigt sätt. Om det av något skäl skulle befinnas att beräknade medel ej inflyter eller inflyter senare bör uppmärksammas att vpk genom sina bostadspolitiska förslag disponerar ett överskott på 450 milj. kr. Skulle kassamässiga problem uppstå bör noteras det överskott som förskottsbetalningarna av kommunalskatt ger i statskassan under nästa budgetår. Det står f. ö. regeringen fritt att senare återkomma med ytterligare förslag till finansiering. Utskottet tillstyrker motionens förslag.

dels utskottets hemställan under 1. bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken* att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1982/83:50 momenten 1 och 2 samt motionerna 1982/83:99 yrkande 1, 1982/83:112 yrkande 1 och 1982/83:120 yrkande 1 godkänner vad som förordats i motion 1982/83:125 yrkande 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Utvidgning av användningsområdet för de allmänna investeringsfonderna

Lars Tobisson, Lennart Blom, Tage Adolfsson och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Motionärernas önskemål" och slutar med "avstyrks därför" bort ha följande lydelse:

Däremot gäller detta inte för produkter avsedda att avsättas inom riket. Då de flesta företag börjar sin produktutveckling och sina marknadsförande åtgärder med produkter avsedda att avsättas på hemmamarknaden, är det angeläget att företagen ges möjlighet att använda allmän investeringsfond även för dessa produkter. Utvecklas sedan försäljningen tillfredsställande, fortsätter företagen med att försöka sälja även utomlands.

Motionärerna anser vidare att produktutveckling även bör omfatta sådant utvecklingsarbete som inte kan betecknas som rent tekniskt och naturvetenskapligt forsknings- och utvecklingsarbete, särskilt vad gäller utvecklingsarbete inom mindre företag, varför det även här är angeläget med ett vidgat användningsområde.

Utskottet ansluter sig till den uppfattning som uttrycks i motionen och finner det angeläget att företagen ges möjlighet att använda allmän investeringsfond även för att bestrida dels kostnader avsedda att främja avsättningen på hemmamarknaden av produkter som framställts inom riket, dels kostnader för produktutvecklingsarbete. Utskottet föreslår att riksdagen bifaller motion 1982/83:99 yrkande 3 i denna del.

dels utskottets hemställan under 2. bort ha följande lydelse:

2. beträffande *utvidgning av användningsområdet för de allmänna investeringsfonderna* att riksdagen med bifall till motion 1982/83:99 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

5. Kommunalt skattestopp för år 1984 samt indragning av medel från primärkommuner och landsting

Lars Tobisson, Lennart Blom, Tage Adolfsson och Filip Fridolfsson (alla m) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Enligt motion 99" och slutar med "primärkommuner och landsting" bort ha följande lydelse.

I *motion 99* (m) framhålls att propositionen närmast i förbigående behandlar kommunernas betydelse för den offentliga konsumtionen och investeringarna.

Enligt utskottets mening är detta anmärkningsvärt med tanke på att kommunerna svarar för den dominerande andelen av den offentliga konsumtionen. Regeringen godtar för övrigt en kommunal volymökning i storleksordningen 1,5 % för 1983, trots att gällande riksdagsbeslut innebär en klart uttalad begränsning till "högst 1 %".

En volymökning av denna storleksordning försvagar drastiskt möjligheterna att återställa den samhällsekonomiska balansen. Betydande ytterligare kommunala skattehöjningar för år 1984 framstår som sannolika. Enligt utskottets uppfattning måste för den kommunala verksamheten gälla nolltillväxt år 1983.

Frågan om ett kommunalt skattestopp aktualiseras i motionen. Utskottet vill i anslutning härtill erinra om den redovisning som konstitutionsutskottet gjorde i betänkande KU 1980/81:22. "Grundlagsregleringen av den kommunala självstyrelsen innebär ett skydd för denna som understryker den kommunala självbeskattningsrätten. Skyddet har principkaraktär och hindrar inte ovillkorligt en lagreglering av typ 'skattetak'. Skyddet förutsätter dock att en eventuell lagreglering av sådant slag alltid ger utrymme för en fri sektor för kommunerna och även bibehåller åtminstone en viss frihet för kommunerna när det gäller att fastställa beskattningens storlek. Principerna om den kommunala självstyrelsen som de kommer till uttryck i RF och dess motiv leder enligt utskottets mening till slutsatsen att ingrepp i kommunernas beskattningsrätt bör undvikas."

Även om det i och för sig är önskvärt att söka undvika ingrepp i kommunernas beskattningsrätt ger konstitutionsutskottets ställningstagande sålunda vid handen, att grundlagen icke ovillkorligen hindrar en lagreglering av typ kommunalt skattetak/kommunalt skattestopp.

Kommunalt skattestopp hade enligt utskottets mening bort gälla redan från och med 1983. Skälen för ett skattestopp 1984 framstår som än starkare. Den nödvändiga åtstramningen måste inledas redan under 1983 om ett temporärt kommunalt skattestopp 1984 skall vara möjligt att genomföra utan alltför kraftiga omläggningar av den kommunala verksamheten. Utskottet anser därför att riksdagen redan i höst bör uttala att lagstiftning om

kommunalt skattestopp för år 1984 bör komma till stånd eller att andra åtgärder med motsvarande effekt bör vidtagas. Arbetet i den särskilda expertgruppen, vilken tillsatts med uppgift att framlägga förslag till en permanent konstruktion av indragningen av medel från kommuner och landsting, bör fullföljas. Därvid bör bl. a. införandet av s. k. expansionsavgifter övervägas.

Med det anförda tillstyrker utskottet de i motion 99 framförda yrkandena om skattestopp och indragning av medel från primärkommuner och landsting.

dels utskottets hemställan under 3. och 4. bort ha följande lydelse:

3. beträffande *kommunalt skattestopp för år 1984* att riksdagen med bifall till motion 1982/83:99 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
4. beträffande *indragning av medel från primärkommuner och landsting* att riksdagen med bifall till motion 1982/83:99 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Facklig vetorätt vid ianspråktagande av medel på särskilda investeringskonton

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "I motion 125" och på s. 24 slutar med "detta yrkande" bort ha följande lydelse:

I motion 125 (vpk) yrkande 11 begärs att facklig vetorätt skall gälla vid ianspråktagande av medel på särskilda investeringskonton. Regeringen menar att utnyttjandet av dessa medel skall ske i samråd med de lokala fackliga organisationerna. Enligt utskottets mening ger detta emellertid de fackliga organisationerna ett otillräckligt inflytande över hur de fonderade medlen skall få användas. Utskottet anser i likhet med motionärerna att detta inte får ske med mindre än att de fackliga organisationerna godkänner ändamålet. Regeringen bör snarast möjligt lägga fram lagförslag härom. Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 5. bort ha följande lydelse:

5. beträffande *facklig vetorätt vid ianspråktagande av medel på särskilda investeringskonton* att riksdagen med bifall till motion 1982/83:125 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Uttalande om upprättande av samhällsfonder samt om lokala fackliga investeringsfonder

Carl-Henrik Hermansson (vpk) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "I motion 183" och slutar med "motion 183" bort ha följande lydelse:

I *motion 183* (vpk) från föregående riksmöte föreslås att samhällsfonder, bestående av en nationell fond och regionala fonder i varje län, inrättas. Dessa fonder skall enligt motionärerna dessutom kompletteras med lokala fackliga investeringsfonder.

Utskottet finner att dessa förslag väl svarar mot en lösning på den s. k. fondfrågan. Genom dessa förslag uppnås dels en möjlighet till en aktivt arbetsskapande samhällelig politik på industrins område och dels skapas ett instrument för ett ökat fackligt inflytande, som inte binder upp fackföreningarna i en skenbar intressegemenskap med arbetsgivarna.

Regeringen kommer inom kort att tillsätta expertgrupper för att slutföra det arbete som avbröts i löntagarfondsutredningen 1981. Utskottet menar att dessa expertgrupper i de i motion 183 förordade förslagen har en riktig grundprincip för hur ett fondsystem skall utformas. Detta bör beaktas i det kommande arbetet.

dels utskottets hemställan under 6. och 7. bort ha följande lydelse:

6. beträffande *uttalande om upprättande av samhällsfonder* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:183 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
7. beträffande *uttalande om inrättande av lokala fackliga investeringsfonder* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:183 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Uttalande om kollektiva löntagarfonder

Lars Tobisson (m), Nils Åsling (c), Lennart Blom (m), Tage Adolfsson (m), Rolf Rämgård (c), Filip Fridolfsson (m) och Rolf Wirtén (fp) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 24 som börjar med "I motion 112" och slutar med "mot löntagarfonder" bort ha följande lydelse:

Den socialdemokratiska synen på vinsten som ett fördelningspolitiskt problem överensstämmer inte med utskottets uppfattning. Vinsten är ett mått på ett företags effektivitet och spelar därmed en viktig roll i marknadsekonomin.

Lönsamheten i näringslivet har under lång tid varit sjunkande och ligger nu

enligt samstämmiga bedömningar på en alltför låg nivå, vilket får starkt negativa konsekvenser för företagens investeringsvilja och investeringsförmåga. På flera ställen i propositionen sägs också att devalveringen syftar till att öka konkurrenskraften och lönsamheten inom näringslivet.

Samtidigt föreslår emellertid regeringen att de vinster som skapas genom devalveringen på olika sätt skall neutraliseras och delvis dras in till det allmänna.

Olika åtgärder för att begränsa eller beskära företagens vinstutveckling är knappast ett effektivt motmedel mot den nuvarande allt för låga investeringstakten. Eftersom den socialdemokratiska regeringen vill reglera sönder de naturliga fördelningsmekanismerna i marknadsekonomin, nödgas man också föreslå åtgärder som skall förmå företagen att investera. Sådana åtgärder är utdelningsskatten och den obligatoriska avsättningen till investeringskonton. Den förra skall, enligt regeringens talesmän, ses som det första steget mot löntagarfonder.

Det verkliga skälet för löntagarfonder av det slag socialdemokraterna och LO föreslagit är att ägandet skall överföras till politiska eller fackliga organ. Utskottet kan inte tillstyrka den enorma maktkoncentration en sådan kollektivisering av ägandet skulle medföra.

I stället är det angeläget att bredda ägandet i svenskt näringsliv. Det bör åstadkommas genom att fler enskilda människor stimuleras att placera sitt sparande i aktier. Det s. k. skattefondsparandet har härvidlag blivit en stor framgång och bör därför bibehållas.

Enligt utskottets uppfattning är inte kollektiva löntagarfonder förenliga med marknadsekonomins principer. De är heller inte lösningen på något av de problem som den svenska ekonomin brottas med. På förslag av utskottet (FiU 1981/82:40) uttalade riksdagen våren 1982 att ett införande av kollektiva löntagarfonder skulle medföra en långtgående maktkoncentration och en försämring av sysselsättning och ekonomisk utveckling. Med anledning av motion 112 yrkande 2 bör detta uttalande upprepas.

dels utskottets hemställan under 8. bort ha följande lydelse:

> 8. beträffande *uttalande om kollektiva löntagarfonder* att riksdagen med bifall till motion 1982/83:112 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Utvidgning av användningsområdet för de allmänna investeringsfonderna

Nils Åsling (c), Rolf Rämgård (c) och Rolf Wirtén (fp) anför:

Det kan finnas skäl att de allmänna investeringsfonderna som föreslås i motion 99 (m) skall få utnyttjas även för investeringar i marknadsföring och produktutveckling. I den s. k. småföretagarpropositionen (1981/82:118), som mittenregeringen lade fram i början av 1982, fanns liknande tankegångar bakom förslaget till s. k. utvecklingskapital. Som anges i utskottsbetänkandet finns emellertid vissa avgränsningssvårigheter om investeringsfondernas användningsområde skall utvidgas utöver de områden där de i dag får tas i anspråk. Detta gäller särskilt på produktutvecklingsområdet.

Innehåll

Inledning 1
Propositionen 2
Motionerna 4
Utskottet 10
Den internationella ekonomiska utvecklingen 10
Den ekonomiska utvecklingen i Sverige 12
Utvecklingen under 1983 17
Skattepolitiken 18
De sammantagna budgeteffekterna 21
Övriga motionsyrkanden 23
Hemställan 24

Reservationer:
1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (m) .. 25
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (c, fp) 30
3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (vpk) 39
4. Utvidgning av användningsområdet för de allmänna investeringsfonderna (m) 44
5. Kommunalt skattestopp för år 1984 samt indragning av medel från primärkommuner och landsting (m) 45
6. Facklig vetorätt vid ianspråktagande av medel på särskilda investeringskonton (vpk) 46
7. Uttalande om upprättande av samhällsfonder samt om lokala fackliga investeringsfonder (vpk) 47
8. Uttalande om kollektiva löntagarfonder (m, c, fp) 47

Särskilt yttrande:
Utvidgning av användningsområdet för de allmänna investeringsfonderna (c, fp) 49